TEFSİR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
The Journal of Tafsīr Studies
مجلة الدراسات التفسيرية
https://dergipark.org.tr/tr/pub/tader
E-ISSN: 2587-0882
Cilt/Volume: 10, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2026 (Nisan/April)

Meâl Okuma Kılavuzu Çalışmaları Hakkında Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Studies on the Guide to Reading the Quran Translation

تقييمٌ لدراساتِ أدلّة قراءة ترجمات القرآن

Abdullah KARACA
Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı
Asst. Dr. Selcuk University Faculty of Theology Basic Islamic Sciences Department of Basic Islamic Sciences
Konya, TÜRKİYE
akaraca@selcuk.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-6755-257x
https://ror.org/045hgzm75

Atıf / Citation: Karaca, Abdullah. "Meal Okuma Kılavuzu Çalışmaları Hakkında Bir Değerlendirme". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 10/1 (Nisan/April, 2026), 20-50.
https://doi.org/10.31121/tader.1829549

Bilgi/ Information
Makale Türü: Araştırma Makalesi
Article Type: Research Article

Geliş/Received: 24/11/2025
Kabul/Accepted: 02/04/2026
Yayım/Publication: 30/04/2026

Etik, Çıkar Çatışması ve Fon Desteği Beyanı/Ethics, Conflict of Interest and Funding Statement
Etik kurallara uyulduğu beyan edilmiştir/It was declared that ethical rules were complied with. Yazar(lar)ın bir çıkar çatışması yoktur ve yazarlar herhangi bir dış fon almamışlardır. The author(s) has no conflict of interest to declare and received no external funding in Support.
İntihal: Tespit edilmemiştir/ No plagiarism detected. (intihal.net).
Lisansüstü Tezlerden Üretilmesi: Üretilmemiştir.
Production from Postgraduate Theses: Not Produced.

Lisans / License
Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).
Yayımcı / Published by Ali KARATAŞ / TÜRKİYE

Öz

Son yıllarda “meâl okuma kılavuzu”, “meâl okuma rehberi”, “meâl okumaya hazırlık” ve “meâl nasıl okunur?” başlıklarıyla kitap, makale, tebliğ ve çeşitli başvuru eserleri yayımlanmaya başlamıştır. Bu literatür, bir bütün olarak “meâl okuma kılavuzları” şeklinde isimlendirilebilir. Ancak söz konusu çalışmaların yeterince tanınmadığı dikkat çekmektedir. Zira meâl okuma kılavuzu hazırlanmasının gerekliliği zaman zaman dile getirilmektedir. Ayrıca meâller üzerine yapılan akademik araştırmalarda bu literatüre yeterince atıf yapılmamaktadır. Bu çalışma, son yıllarda meâl okuma kılavuzu veya rehberi olarak kaleme alınan çalışmaların tespitini, tanıtımını ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi kullanılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, meâl okuma kılavuzu niteliğinde on kitap, on makale/tebliğ ve çeşitli başvuru kaynakları yazılmış, bazı meâl mukaddimelerinde meâl okuma konusuna değinilmiştir. Ayrıca çeşitli blog yazılarında ve video kayıtlarında meâl okuma rehberliği bağlamında öneriler sunulmuştur. Bunun yanında meâl okurluğuna yönelik bazı anket çalışmalarının da rehberlik amacı taşıdığı görülmüştür. İncelenen çalışmaların bir kısmının muhtasar nitelikte olduğu, bazılarının meâl okurluğundan ziyade meâl yazıcılığına odaklandığı ve bir kısmının ise konu dışı bazı başlıklar içerdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte kapsamlı ve sistematik nitelik taşıyan çalışmaların da bulunduğu görülmektedir. Meâl okuma kılavuzları bütüncül olarak değerlendirildiğinde geniş bir muhteva ortaya koymaktadır. Meâl okuma kılavuzlarının içeriği kabaca şu üst başlıklardan oluşmaktadır: Meâl okuma bağlamında yahut öncesinde bilinmesi gerekenler ve tavsiyeler, meâl okuma süreci hakkında tavsiyeler, meâl okuma yöntemleri ve başvuru kaynakları. Çalışmada ayrıca, meâl okuma kılavuzlarının Kur’an araştırmaları içerisinde müstakil bir alan olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılmış ve bu literatürün hem teorik hem de pratik açıdan özgün ve bağımsız bir çalışma alanı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, meâl, tercüme, meâl okuma kılavuzu, başvuru kaynakları, anlama.

Abstract

In recent years, books, articles, conference papers, and various reference works have been published under titles such as “Guide to Reading Qur’anic Translations,” “Manual for Reading Translations,” “Preparation for Reading Translations,” and “How to Read a Translation?”. This body of literature may collectively be referred to as “guides to reading translations.” However, it is noteworthy that these studies have not received sufficient recognition. Indeed, the necessity of preparing guides for reading translations is occasionally emphasized. Moreover, this literature is not adequately cited in academic studies conducted on Qur’anic translations. This study aims to identify, introduce, and evaluate works written in recent years as guides or manuals for reading translations. The research employs the text analysis method, one of the qualitative research methods. As far as can be determined, ten books, ten articles/conference papers, and various reference sources have been produced in the nature of translation-reading guides. In addition, the issue of reading translations has been addressed in some prefaces of translations. Furthermore, suggestions within the framework of guiding translation reading have been presented in various blog posts and video recordings. It has also been observed that some survey studies targeting translation readers carry a guiding purpose. It has been determined that some of the examined works are concise in nature, some focus more on writing translations rather than reading them, and others include certain topics that fall outside the main subject. Nevertheless, there are also comprehensive and systematic studies among them. When evaluated holistically, translation-reading guides present a broad content. Their content can broadly be categorized under the following main headings: prerequisites and recommendations related to reading translations, recommendations regarding the reading process, methods of reading translations, and reference sources. The study also discusses whether translation-reading guides can be considered an independent field within Qur’anic studies and concludes that this literature constitutes an original and independent field of study both theoretically and practically.

Keywords: Tafsīr, Qur’anic translation (maâl), translation, Maāl reading guide, reference sources, understanding.

الخلاصة

شهدت السنوات الأخيرة صدور كتب ومقالات وأوراق علمية ومراجع متنوعة تحمل عناوين مثل: «دليل قراءة الترجمة التفسيرية (المعنى)»، و«مرشد قراءة الترجمة»، و«التهيؤ لقراءة الترجمة»، و«كيف تُقرأ الترجمة؟». ويمكن تسمية هذا النتاج العلمي، بوصفه كلاً متكاملاً، بـ«أدلة قراءة الترجمة». غير أنّ اللافت للنظر هو أنّ هذه الدراسات لم تحظَ بالقدر الكافي من التعريف والانتشار؛ إذ يُشار بين الحين والآخر إلى ضرورة إعداد دليل لقراءة الترجمة. كما أنّ الدراسات الأكاديمية التي أُنجزت حول الترجمات التفسيرية لا تُحيل إلى هذا الأدب بالقدر الكافي. وتهدف هذه الدراسة إلى حصر الأعمال التي أُلِّفت في السنوات الأخيرة بوصفها أدلة أو مراجع لقراءة الترجمة، والتعريف بها وتقويمها. وقد استُخدم في البحث منهج تحليل النصوص، وهو أحد مناهج البحث النوعي. وبحسب ما أمكن التوصل إليه، فقد أُلِّفت تسعة كتب وعشر مقالات/أوراق علمية، إضافة إلى عدد من المراجع المختلفة التي تندرج ضمن أدلة قراءة الترجمة، كما تم التطرق إلى موضوع قراءة الترجمة في بعض مقدمات الترجمات. وإلى جانب ذلك، قُدِّمت اقتراحات في سياق الإرشاد لقراءة الترجمة في عدد من التدوينات الإلكترونية ومقاطع الفيديو. كما لوحظ أنّ بعض الدراسات الاستقصائية الموجَّهة لقرّاء الترجمة تحمل بدورها طابعًا إرشاديًا. وقد تبيّن أنّ بعض هذه الأعمال يتسم بالإيجاز، وأنّ بعضها يركّز على كتابة الترجمة أكثر من تركيزه على

قراءتها، فيما يتضمّن بعضها الآخر عناوين خارجة عن الموضوع. ومع ذلك، وُجدت أيضًا دراسات تتسم بالشمول والمنهجية. وعند النظر إلى أدلة قراءة الترجمة بوصفها كلاً متكاملاً، يظهر أنّها تقدّم محتوى واسعًا. ويمكن تصنيف مضامين هذه الأدلة، بصورة عامة، تحت العناوين الرئيسة الآتية: ما ينبغي معرفته والتوصيات السابقة أو الملازمة لقراءة الترجمة، والتوصيات المتعلقة بعملية القراءة، وطرائق قراءة الترجمة، ومصادر الرجوع. كما ناقشت الدراسة ما إذا كان من الممكن اعتبار أدلة قراءة الترجمة مجالاً مستقلاً ضمن دراسات القرآن، وانتهت إلى أنّ هذا الأدب يشكّل مجالاً بحثيًا أصيلاً ومستقلاً من الناحيتين النظرية والتطبيقية.

الكلمات المفتاحية: التفسير، تراجم القرآن،الترجمة، أدلّة قراءة تراجم القرآن، المصادر المرجعية، فهم القرآن.

Giriş

Günümüzde Kur'an meâllerinin sayısı epey artmıştır. Bir yöntem ve eser türü olarak meâl, tefsir akademisinin güncel ve canlı konularından biridir. Meâl yöntemi ve eserleri hakkında pek çok araştırma ve bilimsel toplantı yapılmaktadır. Meâller hakkındaki akademik çalışmalar; Kur'an tercümesi tarihi, tercüme yöntemi-teknikleri ve sorunları, meâl yazarlarının yöntemleri, eser analizi, kelime/kavram/deyim çevirileri gibi farklı alanlarda seyretmektedir.[1]

Meâller hakkında yapılan tanıtım, analiz ve eleştiri odaklı çalışmaların büyük çoğunluğu meâl yazarları, yazıcılığı ve üslubu hakkındadır. Bununla birlikte meâl okuma hakkında da bazı çalışmalar bulunmaktadır. Sözgelimi Karakaya, Kur'an'ı sadece meâlinden okumanın ilâhî hitabı anlamada yeterli olup olmadığını incelemiştir.[2]

Kur'an kendine özgü ve bilindik kitap türlerinden farklı bir yapıya sahip olduğu için meâl okumak, sıradan bir faaliyet ve öğrenim metodu değildir. Dolayısıyla meâl okumaya niyetlenen bir kişinin bilgilenmeye ve bilgilendirilmeye ihtiyacı vardır. Öyle ki "Kur'an'ı öğrenmek için yalın halde meâl okumak doğru mudur?" şeklinde bir soru dahi gündeme gelmektedir.[3] Hatta meâl okumanın doğru veya caiz olmadığını ileri süren kimselerin var olduğu bilinmektedir.[4]

Meâl okuyacak kimselerin bilgilenmeye ve bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu, bir diğer ifadeyle rehberliğe ve kılavuzluğa ihtiyaç duyacakları aşikârdır. Bazı araştırmacılar meâl okuma yöntemi hakkında çalışma bulunmadığını dile getirmiştir. Sözgelimi Polat'a göre meâl yazarları kendi çalışmalarında sağlam bir yönteme dayanmamış ve aynı zamanda okurlara nasıl bir okuma yöntemi izlemeleri gerektiğini de göstermemişlerdir.[5] Polat'ın ifadelerine işaret eden Kayhan, bir meâl okuma kılavuzunun bulunmadığı tespitini yinelemiş, Meâlü'l-Kur'an çalışmaları hakkında gündeme getirdiği öneriler arasında meâl okuma kılavuzu konusuna şu sözlerle değinmiştir: "*Meâl Okuma ve Anlama Kılavuzu Yazılmalıdır. Meâl okuma ve anlama konusunda insanlara rehberlik edecek bir kılavuz hazırlanmalıdır. Bu kılavuz, okuyucuların*

1 Kur'an tercümesi-meal hakkında farklı çalışma türlerinden ve çok sayıda araştırmadan yalnızca bazı örnekler için bk. Hidayet Aydar, *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi* (İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2014); Zülfikar Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri -Aziz Kur'an ve İnsanlığa Son Çağrı Örneği-* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007); İsmail Çalışkan, "Bilimsel Toplantı Değerlendirmesi: Kur'ân Meâlleri Sorunlar, Çözüm Önerileri (Muş 13-15 Ekim 2023)", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 8/1 (30 Nisan 2024), 357-368; Mehmet Ali Çalgan, "Aşiy Kelimesinin Kur'an Meallerinde Hatalı Tercümesi", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 7/1 (Nisan 2023), 281-306; Süleyman Narol, "Kur'an'daki Bazı İsm-i Tafdil Kalıplarının Türkçeye Çeviri Sorunu ve Meallere Yansıması", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 9/1 (30 Nisan 2025), 92-117; Hasan Sevim, "Nûrü'l-Beyân İsimli Kur'ân Tercümesinde Deyimsel İfadelerin Çevirisine Yönelik Bir İnceleme", *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (15 Haziran 2024), 189-214.

2 Mehmet Murat Karakaya, "Meal Okumanın Mahiyeti", *Diyanet İlmi Dergi* 57/1 (2021), 53-74.

3 Ömer Müftüoğlu, *Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi* (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 47.

4 "Kur'an meali okumak caiz değildir" söylemi ve bu söylemin bir kritiği için bk. Mehmed Alagaş, "Kur'an Meali Okumak Caiz Midir?", *İnsan Dergisi* (Erişim 19 Ocak 2026).

5 Fethi Ahmet Polat, "Kur'ân'ı Doğru Anlama Bağlamında Meâlci Söylemin Açmazları", *Kur'ân Meâlleri: Sorunlar, Çözüm Önerileri*, ed. Murat Serdar vd. (İstanbul: İSAV & Kitap Dünyası Yayınları, 2023), I/34.

meâlleri daha iyi kavramalarına ve ihtiyaç duyulan terimlerin açıklamasına yardımcı olmalıdır".[6]

Polat ve Kayhan, meâl okuma kılavuzları bulunmadığını ileri sürmekte iseler de bu konuda literatürde bazı çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Nitekim Osman Kara, meâl mukaddimeleriyle ilgili bir çalışmasında, meâl okuma kılavuzu hazırlanması gerektiğine değinmekte ve örnek olarak bu alanda yapılan iki çalışmaya işaret etmektedir (Murat Sülün'ün meâlinin girişindeki bilgiler ve Mehmet Yaşar Soyalan'ın *Kur'ân Meâli Okuma Kılavuzu* adlı eseri).[7] Koçyiğit de meâlleri tasnif ettiği çalışmasında Soyalan'ın eseri yanında iki çalışmaya daha işaret ederek şu sözleri sarfetmiştir: "Piyasada çok sayıda meâlin boy göstermesi ve diğer taraftan meâllerden hakkıyla istifade edebilme ideali, bazı yazarların 'meâl okuma kılavuzu' türünden eserler kaleme almasına ve meâl okumaya ilişkin önerilerde bulunmasına sebep olmuştur".[8]

Demek oluyor ki bir taraftan meâl okuma rehberi/kılavuzu tarzında çalışmalar yapıldığı bilinmekte; fakat söz konusu literatür yaygınlık kazanmadığı için bu tarz eserlerin telif edilmediği ve kılavuz yazılmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu noktada meâl okuma rehberi/kılavuzu tarzında eserlerin dikkatlerden kaçtığı söylenebilir. Nitekim meâl üzerine yapılmış çalışmaların tasnifi hakkındaki bir araştırmada söz konusu literatüre değinilmemiştir.[9]

Bu makale, son yıllarda meâl okuma kılavuzu/rehberi olarak yayımlanan çalışmaların tespitini, tanıtımını ve değerlendirmesini hedeflemektedir. Zira meâl okuma kılavuzu sadedinde gözle görülür bir literatür oluştuğu tespit edilmiştir. Aslında meâllerin nasıl okunması gerektiği meselesi, Kur'an'ın tercümesi etrafındaki tartışmalar içerisinde zaman zaman dile getirilen ve yaklaşık yüzyıldır gündemde olan bir meseledir.[10] "Meâl okuma kılavuzu/rehberi" olarak özel çalışmaların yapılması ise son yıllarda gerçekleşmiştir.

Araştırdığımız literatürün bir kısmı yöntem bir kısmı ise kılavuz olarak hazırlanmaktadır. "Kılavuz" kelimesinin anlamlarından biri "Herhangi bir alanda ve konuda bilgi veren, yol yöntem gösteren kitap vb" şeklindedir.[11] Dolayısıyla "kılavuz" kelimesi "yöntem" ve "usul" kavramlarını da kapsamaktadır. Bu sebeple başlıkta "meâl okuma kılavuzu çalışmaları" ifadesini tercih ettik.

Araştırmamız sonucunda, öncelikle bu literatür tanınmış olacaktır. Ayrıca literatürün içeriği hakkında genel bir bakış ortaya konacaktır. Şu ana kadar telif edilen meâl okuma kılavuzlarının ne ölçüde katkı sunacağı hakkında bir fikir oluşacaktır. Eserlerin olumlu veya olumsuz yönleri üzerinden meâl okuma kılavuzu hazırlama doğrultusunda yapılacak müstakbel çalışmalara hareket noktası sunulacaktır.

Gerek "meâl" kelimesi Türkçede Kur'an tercümeleri anlamında yaygın olarak kullanıldığı için gerek makalenin sınırlarını belirleme adına, çalışmamız Türkçe araştırmalarla sınırlı

---

6 Mustafa Kayhan, "Meallerde Metodoloji ve Usul Yeni Bir İlim Dalı Olarak Meâlü'l-Kurân İlmi (Meâlleri Yeniden Düşünmek)", *Kur'ân Meâlleri: Sorunlar, Çözüm Önerileri-II -Meâllerde Metodolojik Sorunlar-* (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2024), 39, 44.

7 Osman Kara, "Teori ve Uygulama Açısından Meâllerin Girişleri", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi -İLTED-* 47 (2017), 26.

8 Hikmet Koçyiğit, "Günümüz Türkçe Kur'an Meâlleri Üzerine Bir Tasnif Denemesi", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017), 83.

9 Hatice Merve Çalışkan Başer - Bedia Sütşurup, "Türkiye'de Kur'an Çevirisi/Meâl Üzerine Yapılmış Çalışmaların Tasnifi ve Değerlendirilmesi", *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 16 (Haziran 2023), 1-22.

10 Örneği: Sabri Efendi (1869-1954), meâlin Kur'ân gibi telakki edilerek değil, muhtasar tefsir gibi okunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bk. Mustafa Sabri Efendi, *Mes'eletu tercemeti'l-Kur'an* (Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1351), 75.

11 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (Ankara: TDK Yayınları, 2005), 1152.

olacaktır. Araştırmamızda öncelikle meâl okuma kılavuzu olarak yapılan çalışmaların tespiti ve tanıtımı yapılacaktır. Meâl okuma yöntemi ve tavsiyeleri hakkında pek çok blog yazısı ve video kaydı bulunmaktadır.[12] Fakat çalışmamızda matbu çalışmalara odaklanacak, bu tarz kaynakların tespitine yer ayırmayacağız. Söz konusu çalışmaların içerisinde yer alıp, tanıttığımız matbu çalışmalar içinde yer almayan konuları ve önerileri, meâl okuma kılavuzları literatürünün içeriği bahsini incelerken zikredeceğiz.

İlk başlıkta meâl okuma kılavuzları tanıtılacaktır. İkinci başlıkta, tespit edilen eserler üzerinden söz konusu literatürün muhtevası hakkında kuşatıcı bir okuma ve tasnif yapılacaktır. Son başlıkta meâl okuma kılavuzu çalışmalarının Kur'an araştırmaları literatüründe özgün bir alan teşkil edip etmediği sorgulanacaktır. Söz konusu eserlerin literatürde doldurulması gereken boşluğu ne ölçüde telafi ettiği hakkında bir değerlendirme yapılacaktır. Meâl okuma kılavuzu literatürünün tespitinde veri tabanlarından, kütüphane katalog tarama motorlarından ve kitap satış sitelerinden istifade edilmiş, tespit edilen eserlere erişim sağlanmıştır. Dolayısıyla araştırmamızın yöntemi, metin analizidir.

1. Meâl Okuma Kılavuzu Çalışmaları

Meâl okuma kılavuzu olarak hazırlanan farklı türde çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu çalışmaları şu şekilde kategorize etmek mümkündür: Kitaplar, makaleler/tebliğler, başvuru kaynakları ve meâl mukaddimeleri. Literatür tanıtımını bu sıralama doğrultusunda ve kronolojik olarak yapacağız.

Bizzat meâl okuma kılavuzu olarak hazırlanan/isimlendirilen çalışmaların yanında, meâl okuma konusunda okurlara tavsiye içeren farklı çalışma türleri de bulunmaktadır. Bu sebeple beşinci bir başlık daha açıp, meâl okuma rehberliği konusuna değinen diğer kaynaklara bazı örnekler vereceğiz.

1.1. Kitaplar

- Bilger Duruman (1936-2013) - *Kur'an'ı Anlamak İçin Yaradan Rabbinin Adıyla Oku*: Müteahhit, iş adamı ve sağlık gönüllüsü Duruman, gözlemleri ve yaptığı anketler sonucunda, ülkemizde dinî konularda en az okunan kitabın Kur'an olduğunu tespit ettiğini söylemektedir. Daha sonra Kur'an'ı hiç okumamış veya okumaya çalıştığı halde anlamamış genel okuyucu kitleye yönelik bu kitabı telif ettiğini belirtmektedir. Eseri, Kur'an'ı yeni okuyanlara bir hazırlık, bir giriş ve kaynakça olarak hazırlamıştır.

Eserin ilk bölümünde kendisi ve eser hakkında tanıtım yapan yazar, ikinci bölümde Kur'an hakkında bazı bilgiler vermiştir. Sonraki üç bölüm, Kur'an ayetlerinin tematik fihristi ve konulu meâl olup sırasıyla inanç, ibadet ve yaşam konuları hakkında çeşitli alt başlıklardan oluşmaktadır. Kur'an'ın tüm konularını kapsama iddiası taşımayan yazar, söz konusu üç alanın başlıca bölümlerini almaya çalışmış ve peygamberler, kavimler, şahıslar hakkındaki ayetlere değinmemiştir. Ek kısmında konu hazırlayış metodunu bir örnek üzerinden resmetmiş, son

[12] Bazı blog yazısı örnekleri şu şekildedir:
"Meal Okumada Uygulanabilecek Yöntemler | Meal Okumak ve Kur'an Çalışmaları | 4. Kısım", *Kuran Time* (Erişim 08 Kasım 2025); Murat Padak, "Meal Okurken Nelere Dikkat Etmeliyiz?", *Murat Padak | Eğitimci - Yazar* (blog), 10 Aralık 2021; "Nasıl Meal Okuyalım: 1", *Ümit Şimşek* (blog) (Erişim 08 Kasım 2025).
Konuyla ilgili video kaydı örnekleri şu şekildedir:
"Kur'ân ı Kerim'in Meâlini Nasıl Okumalıyız? - Ömer Çelik", İslam ve İhsan - İlamtv, *youtube* (05 Şubat 2015); "Meal Okumada Nasıl Bir Yöntem İzlenmeli? Prof.Dr. Mehmet Okuyan", Mehmet Okuyan, *youtube* (31 Mart 2021); "Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmelidir? | Bir Soru Bir Cevap", Erkam TV, *youtube* (02 Ekim 2021).

olarak Kur'an, meâl ve tefsirlerde geçen bazı kelimelerin Türkçe anlamlarını içeren küçük bir sözlük hazırlamıştır.[13]

Eser, temelde bir fihrist ve bazı ayetleri içeren konulu meâldir. Tanıtıcı bazı bilgiler ve birkaç sayfalık bir sözlük bölümü de içermektedir. Eser doğrudan "meâl kılavuzu" başlığını taşımasa da Kur'an'ı anlamak isteyen genel kitleye yönelik bir kitap olduğu için kanaatimizce meâl okuma rehberi olarak hazırlanan ilk çalışma konumundadır.

- Mehmet Yaşar Soyalan (d. 1956) – *Kur'an Meali Okuma Kılavuzu*: Soyalan, matematik öğretmeni olarak görev yapmış, 2007 yılında emekli olmuştur. Yazarın eseri ilk olarak 1999 yılında Araştırma Yayınları tarafından basılmış, dördüncü ve genişletilmiş baskısı 2015 yılında (İşaret Yayınları) yapılmıştır.

Dört bölümden oluşan eserde, önce Kur'an'ı anlamanın tarihî süreci ve gerekliliği ele alınmakta; ikinci bölümde ilk kez meâl okuyacak kimselere giriş bilgileri, yöntem ve öneriler sunulmaktadır. Üçüncü bölümde Kur'an'ı anlamaya engel olan zihinsel, toplumsal ve kültürel bariyerler incelenirken, son bölümde Kur'an ve meâl üzerine derinlemesine araştırma yapmak isteyenlere gerekli ilmî altyapı bilgileri verilmektedir. Yazar, bugüne dek meâllerin nasıl okunacağına dair müstakil bir çalışmanın bulunmadığını vurgulamakta ve bu eserle hem Kur'an'ı kavrama çabasına rehberlik etmeyi hem de meâl okuma kültürüne yeni bir ufuk kazandırmayı amaçlamaktadır.[14]

Soyalan, meâl kılavuzu tarzında bir eseri ilk kez kendisinin telif ettiğini söylemektedir. Duruman'ın eseri daha önce telif edilse de gerek ismi gerek dar kapsamlı içeriği açısından meâl kılavuzları arasında tanınan bir eser değildir. Meseleye kitabın başlığı ve muhtevasının zenginliği açısından bakıldığında, meâl kılavuzu tarzında hazırlanan ilk eserin Soyalan'ınki olduğu iddiası kısmen doğrudur. Soyalan, meâl kılavuzları literatüründe meşhur ve öncü bir eser telif etmiştir.

- Medine Balcı (d. 1959) - *Kur'an-ı Kerim Meal ve Kelime Meali Okuma Kılavuzu:* Medine Balcı, Cumhuriyet döneminde ilk kadın meâl yazarıdır. 1991 yılında bir satır arası kelime meâli telif etmiştir. Eserin hedef kitlesi Arapça cümle bilgisine sahip olan ve bu dile aşina olan okurlardır.[15] Balcı, 2007 yılında da "Kur'an-ı Kerim Meâl ve Kelime Meâli Okuma Kılavuzu" başlıklı kılavuzunu neşretmiştir. Eser, kelime meâli okurları için hazırlık ve kolaylık sağlama amacıyla telif edilmiştir. Eserde yalnızca Fatiha ve Bakara surelerindeki tüm kelimelerin meâli tek tek ve kutucuklar halinde okuyucuya sunulmuştur.[16] Dolayısıyla kılavuzun meâlden tek farkı, tek tek kelimeleri net bir şekilde okuyucuya sunmasıdır. Anlaşılan o ki kelime meâli okumaya başlamadan önce ilk iki suredeki her kelimeyi tek tek net şekilde gözden geçiren bir okuyucunun, kelime meâli okurken cümle bütünlüğünü keşfetme ve kelimelerin anlamını doğru şekilde kavrama becerisi kazanması amaçlanmıştır.

Balcı'nın kılavuzu oldukça sınırlı bir muhteva ve amaç taşımaktadır. Dolayısıyla meâl okuma kılavuzu literatürüne ciddi katkı sağlayan bir eser değildir. Fakat, kelime meâli rehberi olması hasebiyle, sadece belli bir meâl türüne yönelik kılavuz hazırlama örneği teşkil etmesi açısından önemlidir.

---

13 Bilger Duruman, *Kur'an'ı Anlamak İçin Yaradan Rabbinin Adıyla Oku* (İstanbul: AD Yayıncılık, 1995).
14 Mehmet Yaşar Soyalan, *Kur'an Meali Okuma Kılavuzu* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2015), 9-12.
15 Medine Balcı, *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali* (İstanbul: Ebrar Yayınları, 1991).
16 Medine Balcı, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Kelime Meali Okuma Kılavuzu* (İstanbul: Ebrar Yayınları, 2007), 5-6.

- Rıfat Oral (d. 1962) - *Kur'ân'la Buluşmak: Meâller ve Okuma Yöntemleri:* İlahiyatçı, araştırmacı-yazar, öğretim görevlisi ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Oral, eserini 2008 yılında telif etmiştir. 2012 yılında eserin ikinci baskısı yayımlanmıştır. Eser, Kur'an meâllerini bilinçli, sistemli ve verimli biçimde okumak isteyenler için hazırlanmış bir meâl okuma rehberidir.

Kitap dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde meâllerin tarihî gelişimi, Kur'an tercümesinin hükmü ve Hz. Peygamber döneminde Kur'an gibi temel konular açıklanmaktadır. İkinci bölümde meâl okumanın önemi, ilgili hükümler, hazırlık süreci, Kur'an hakkında genel bilgiler ve gerek ferdî gerek gruplu olarak uygulanabilecek farklı okuma yöntemleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Kur'an'ın üslubu, onu anlamada yardımcı olabilecek pratik bilgiler, Kur'an okumanın faziletleri, müracaat edilecek kaynaklar, bazı sûrelerin ana konuları, özetleri ve mesajları yer almaktadır. Son bölümde bazı meâl eserlerinin tanıtımı, tercüme yöntemleri, meâlde başarı/sıhhat ölçütleri ve meâllerdeki anlam hataları tahlil edilmektedir. Eserin sonunda, fertlerin meâl okuma düzeyleri ve Kur'an sureleri hakkında birtakım sorular içeren bir anket eki yer almaktadır.[17]

Eserin dikkat çekici yönleri, okuma yöntemi önerileri sunması, meâl okumanın fıkhî hükümlerine değinmesi, meâlde başarı ve hata yönlerine dikkat çekmesidir. Fakat eserin tercüme yöntemleri, meâlde başarı/sıhhat ölçütleri ve meâllerdeki anlam hataları hakkındaki bölümleri, meâl okuyuculuğundan ziyade meâl yazıcılığıyla alakalıdır.

- Osman Zeki Avralıoğlu (d. 1934) - *Kur'an Meâli Okumaya Hazırlık:* Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan O. Zeki Avralıoğlu, çeşitli kamu görevlerinde bulunmuş ve iki yıl Atılım Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi dekanlığını yürütmüştür. Avralıoğlu, emek mahsulü bir meâli dikkatli şekilde okuyan bir kişinin İslam'ın temel esaslarını doğrudan öğrenebileceğini ve hurafelerden arınabileceğini vurgulamaktadır. Yazara göre, Kur'an'dan yeterince faydalanabilmek için Arabistan ve çevresinin siyasi, kültürel, sosyolojik ve dinî tarihi, Kur'an'da geçen kavramlar, Hz. Muhammed'in hayatı ve hadisleri gibi konuların bilinmesi gerekmektedir. Kur'an'da geçen kişi, yer ve olaylar hakkında meâllerde verilen özet bilgiler yeterli değildir. Ayrıca Kur'an'ın özgün üslubu ve metin yapısı da okuyucuların doğrudan meâlden istifade etmelerine imkân tanımamaktadır. Bu düşüncelerle Avralıoğlu, meâl okurlarının ihtiyaç duyacağını düşündüğü tarihî, dinî, sosyal ve Kur'anî konularla ilgili çeşitli bilgileri bir araya getirerek muhtemel anlama güçlüğünü hafifletmeyi amaçlamıştır.

Eserin muhtevası şu konulardan oluşmaktadır: Kur'an tarihi, içeriği, tercümesi ve nâsih-mensûh hakkında genel bilgiler (Yazar bu bölümde Türkçe ibadet meselesini de işlemiştir), Arabistan'ın tarihî ve sosyal yapısı, Kur'an'ın dili ve Kur'an okumanın önemi, Hz. Muhammed ve önceki peygamberlerin hayatı, kutsal kitaplar, Kur'an'daki özel isimler ve bazı kavramlar, bazı ayetlerin bilimsel yorumu. Kitapta kamuoyunda sıkça tartışılan örtünme/tesettür ve tarikatlar konularına değinilmiştir. Kur'an'da geçen ve Türkçede de kullanılan bazı Arapça sözcüklerin karşılıkları açıklanmış, ayetlerde adı geçen şahıslar tanıtılmıştır. Eserin ek bölümlerinde namaz sûreleri, dualaların Arapça ve Türkçe metinleri, ezan, namazda tekrarlanan ifadeler, Kur'an'da anılan yiyecek-içecekler, hayvanlar zikredilmiş ve bir Arabistan haritası konmuştur. Yazar, okuyucunun önce bu kitabı okuyup ardından meâli eline aldığında, gündelik

[17] Rıfat Oral, *Kur'ân'la Buluşmak: Meâller ve Okuma Yöntemleri* (Konya: İrfander, 2008).

hayatta duyduğu bazı Arapça ifadelerin aslında Kur'an kökenli olduğunu fark edeceğini belirtmektedir.[18]

Özetle yazar, eserinde meâl okurlarının sahip olması gereken tarihî, kültürel, sosyolojik, Kur'anî ve dinî bilgileri sunmaya çalışmakta, aynı zamanda güncel bazı konular hakkında okurları -kendince- isabetli bir bakış açısına yönlendirmeye çabalamaktadır.

Anlaşılan o ki bu tür eserler meâl okuyucusunu Kur'an'la daha bilinçli ilişki kurabilecek asgari bir donanıma kavuşturmayı hedeflemektedir. Bu hedefin ne ölçüde gerçekleştiği ayrıca değerlendirilmelidir. Zira meâllerden istifade edebilmek için gerekli olduğu belirtilen tarihî, kültürel ve dinî bilgilerin seçimi, kapsamı ve sunuluş biçimi, okuyucuya gerçekten yeterli bir arka plan sağlayıp sağlamadığı açısından tartışmaya açıktır. Bu tür eserlerin, okuyucunun anlama ufkunu genişleten bir işlev mi gördüğü, yoksa sınırlı bir hazırlık mı sunduğu yahut da kılavuzları yazanların kendi perspektiflerinin/düşüncelerinin okuyuculara aşılanıp aşılanmadığı hususları üzerinde durulmalıdır. Bu konunun analizi, makalemizin sınırlarını aşacaktır. Burada sadece şunu belirtmek isteriz ki Avralıoğlu'nun tesettür, tarikat ve Türkçe ibadet gibi konulara girmesi, eserin yetkinliği, tarafsızlığı ve bilimselliği açısından olumsuz intibalar uyandırabilecek niteliktedir. Meâl kulavuzlarını tanıtmayı amaçlayan bu çalışmamızda, meâl okumadan önce okurları gerekli bilgilerle donatma amacı taşıyan eserlerin, muhteva ve yöntem açısından ayrıca kritik edilmesi gerektiği hususunu belirterek konumuza devam ediyoruz.

- Kur'an Okumaları ve Araştırmaları Derneği - *Kur'an Meali Okuma Klavuzu:* Bir dernek tarafından hazırlanan eser, muhtasar bir broşür görünümündedir. Eserin telif amacı ve hedef kitlesi gibi bilgiler içeren bir mukaddime bulunmamaktadır. Bazı başlıklar altında özdeyiş olarak nitelenebilecek birkaç cümle bulunmaktadır. Eser şu konulardan oluşmaktadır: Meâl Nedir? Okumak Nedir? İnsan Ne İçin Okur? İnsan Neyi Okumalıdır? "Kur'an-ı Kerim Hakkında", Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Okumalıyız? Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Anlamalıyız? "Kur'an'da Kur'an", "Kur'an'ın Elçisinden" (Kur'an okumanın faziletleri hakkında hadisler), "Kur'an'ı Böyle Anladılar".

Eser okurların teknik bilgi ve yönlendirme edineceği bir kılavuz niteliğinden uzaktır. Okurlara Kur'an meâli okumanın önemini hatırlatan ve bazı öneriler sunan bir kitapçık mahiyetindedir. Örneğin "Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Okumalıyız?" başlığı şu konulardan oluşmaktadır: "Allah kelamı (İlahi Kitap) olduğu inancı ile", "Allah'a sığınarak", "Allah'ın adı ile Her işe başlarken", "Anlama niyeti ile", "Tertil (akıl-dil-kalp iş birliği) ile", "Aceleci yaklaşımlardan uzak durarak", "Devamlılık içinde", "Hayata yansıtmaya çalışarak", "Paylaşarak", "Bilgilenerek", "Kendi şartlarına uygun okuma yöntemi geliştirerek".[19]

- Veli Tahir Erdoğan (d. 1965) - *Meal Okuma Rehberi: Kur'an Bana Ne Diyor? (Muhtasar Tefsir Usulü):* Erdoğan, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunudur. Uzun yıllar yurt içinde ve yurt dışında fahri vaizlik ve eğitim danışmanlığı yapmıştır. Yazar, 2016 yılında yayımladığı "Kur'an Bana Ne Diyor" adlı açıklamalı meâlin sonunda "Kur'ân'ı Anlamaya Giriş" başlıklı bir bölüm açmıştır. Burada tefsir usûlünün sade bir anlatımını yapmıştır. Daha sonra "İniş Sırası Üzerinden Kur'an Bana Ne Diyor" adlı kronolojik bir meâl hazırlamış ve o eserin sonunda da "Meal Okuma Rehberi" diye bir bölüm açmıştır. Meâli hazırlarken istişare ettiği kimselerin soruları ve ricaları üzerine, meâl okumaya yeni başlayacaklar

[18] Osman Zeki Avralıoğlu, *Kur'an Meali Okumaya Hazırlık* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010), 3-5, 30, 220, 246.

[19] Kur'an Okumaları ve Araştırmaları Derneği, *Kur'an Meali Okuma Klavuzu* (İstanbul: "OKU" DER, 2013).

için bir kitapçık hazırlamaya ihtiyaç olduğunu fark etmiştir. Daha sonra 2019 yılında meâlindeki bu ek kısımdan hareketle *Meal Okuma Rehberi* kitabını yazmıştır.

Eser yüz sayfalık özet bir tefsir usûlü çalışması niteliğindedir. "Bu kitapçığı öncelikli olarak meâl okuyan herkese yardımcı olacak bir içerikle hazırladık" ifadesini kullanan Erdoğan, eseri meâl okuyanların karşılaştıkları zorlukları azaltma, yeni başlayanların önlerine çıkacak engelleri ortadan kaldırma, şimdiye kadar meâl okumamışları, meâl okumaya teşvik için hazırladığını belirtmektedir. Eserin içeriği ana hatlarıyla şu başlıklardan oluşmaktadır: Meâl konusunda akla gelen sorular, meâl okumada yöntemler, muhtasar tefsir usulü, Kur'an'ın temel kavramları, Kur'an'da tarih, Kur'an'ı doğru anlama ve meâl okurken dikkat edilmesi gereken hususlar. Eserde "Kur'ân, bir cemaate veya bir tarikata mensup olmamızı ister mi?" örneğinde olduğu gibi, meâl okuma konusuyla doğrudan alaka içermeyen birkaç başlık da bulunmaktadır.[20]

- Aziz Diri (d. 1973) – *Kur'an'ı Anlamada Mantık Örgüsü: Meal Okuma Rehberi*: Diri, Kur'an meâli üzerinden İslam'ın anlaşılabileceği iddiasıyla Kur'an meâlini anlamada mantık örgüsü yöntemini geliştirdiğini söylemektedir. Teklif ettiği bu yöntemin, Kur'an'ın çelişki barındırmadığı, akla, bilime, tarihî verilere ve insan doğasına aykırı olmadığı temeline dayandığını belirtir. Bu yöntem, konuşma dili üslubunca vahyedilen ve kendine özgü bir yapıya sahip olan Kur'an'ın günümüz okurlarının anlayacağı bir teknikle yazı diline tercümesinden ibarettir. Yazarın iddiasına göre bu yöntem sayesinde; meâl okuyan kişiler Kur'an'ı ve İslam'ı doğru anlayacak, meâl yazan kişiler günümüz okuyucularının ihtiyaçlarına uygun bir çeviri yapacak ve belli ölçüde Arapça bilgisine sahip olan okuyucular Kur'an'ı daha sahih bir şekilde anlayacaktır. Dolayısıyla eserin ilk hedef kitlesi sıradan meâl okuyucuları olsa da hem meâl yazanlar hem de belli ölçüde Arapça bilenler de çalışmanın muhatapları arasındadır.

Diri, eserine meâl okumanın önemini anlatarak başlar. Akabinde mantık örgüsü yöntemini tanımlar ve Kur'an'ı anlamada temel ilkelerden bahseder. Yazara göre "mantık örgüsü; kelimelerin, cümlelerin, paragrafların ve konuların sıralanışında iç tutarlılığın ve doğa bilimleri ile sosyal bilimlere uyumluluğun sağlanması yöntemidir". İleri sürdüğü yöntemin Kur'an'ı metin merkezli okumaya tabi tutacağını, ayetlerin temel ve ilk muhataplar tarafından kavranan anlamlarına ilaveten okurlar tarafından yeni ve hatta birbirinden farklı anlamların keşfine imkân tanıyacağını söyler. Okurlar tarafından keşfedilen yeni anlamların temel anlamla, sabit inanç ve ibadet hükümleriyle çelişmemesi gerektiğinin altını çizer. Yazarın önerdiği yöntemde bir surenin meâli okunurken şu altı aşama takip edilir: Konulara bölme, konunun paragraflara bölünmesi, konunun sorularının sorulması, konunun özetlenmesi, konunun önceki konu ile ilişkisinin kurulması ve konunun hikmetinin araştırılması. Eserin kalan kısmında yöntemi pratikte göstermek için, Bakara suresi bu metot ışığında ele alınmaktadır.[21]

Diri'nin ileri sürdüğü yöntem ve uygulama tartışmaya açıktır. Fakat araştırmamız için önemli olan, bir yazarın "meâl okuma rehberi" adı altında, -kendi ifadesine göre- yeni bir yöntem önermiş olmasıdır. Ne var ki bu öneriler meâl okurluğundan ziyade yazımıyla ilgilidir. Nitekim eserden istifade etmesi umulan kesimler arasında meâl yazarları da bulunmaktadır. Ayrıca yazar, eserin yeni baskısındaki başlıkta "Meâl Okuma Rehberi" ifadesini kaldırmıştır. Bu ifadeyi neden kaldırdığını belirtmemektedir. İki eserin içeriği hemen tamamen aynıdır.[22]

[20] Veli Tahir Erdoğan, *Meal Okuma Rehberi: Kuran Bana Ne Diyor? (Muhtasar Tefsir Usulü)* (İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021), 11-19.
[21] Aziz Diri, *Kur'an'ı Anlamada Mantık Örgüsü: Meal Okuma Rehberi* (İstanbul: Kutupyıldızı Yayınları, 2020).
[22] Aziz Diri, *Kur'an'ı Anlamada Mantık Örgüsü* (İstanbul: Ortak Akıl Yayınları, 2023).

İhtimal ki yazar, ileri sunduğu yöntemin meâl okurlarından ziyade meâl yazarlarını ilgilendirdiğini fark etmiştir.

- Mehmet Sürmeli (d. 1957) - *Meal Okuma Kılavuzu:* Sürmeli, tefsir alanında doktora yapmış ve uzun yıllar Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışmıştır. Eserin temel amacı, meâlin Kur'an'ın kendisi olmadığını, dolayısıyla meâlle ibadet edilemeyeceğini ve meâl yazmanın ciddi bir ilmî donanım gerektirdiğini vurgulamaktır. Yazar, dilde ve dinde yeterli derinliğe sahip olmayan kişilerin meâl yazma cesaretini sorgulamakta, mevcut meâllerin çoğunun intihal veya yüzeysel tercümelerden ibaret olduğunu belirtmektedir. Meâl okuyucularına yönelik de şu uyarılar yer almaktadır: Yetkin olmayan meâlleri okumanın tehlikesi, meâllerden hareketle hüküm vermenin tehlikeleri, Arapçayı ve klasik tefsirleri bilmeden yapılan yorumların yol açtığı sorunlar ve meâl etrafında oluşan kamplaşmalar. Eserde yaklaşık otuz sayfalık bölümde Arap yarımadası kültürü, coğrafyası ve dilini bilmenin önemi üzerinden Kur'an'ı anlamanın temel şartları açıklanmakta; ardından eserin sonuna kadar meâller çok yönlü biçimde eleştirilmektedir.[23]

Sonuç olarak eser, öncelikle meâl yazarlarına ilmî sorumluluk bilinci kazandırmayı, dolaylı yoldan da meâl okuyucularına okuma ciddiyeti ve seçiciliği aşılamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla Sürmeli'nin eseri, meâl okuma kılavuzu başlığını taşıyan eserler içinde farklı bir konumdadır. Eser esasen meâl yazımı/yazarlığı hakkındadır. Kısmen okurlara yönelik rehberlikler bulunmaktadır.

- Murat Padak (d. 1982) - *Kur'an'ı Doğru Anlamak İçin 40 Kural*: Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde ihtisas/eğitim merkezi eğitim görevlisi olarak çalışan Padak, "meal okuma kılavuzu" gibi bir başlık kullanmasa da bu eserinde meal okurlarına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Çalışmasını okuyan herkesin rahatlıkla anlayabilmesi için akademik bir dil kullanmadığını belirtmektedir.[24]

Girişte Kur'an'ı betimleyen ve tanıtan bazı ifadeler kullanan yazar, birinci bölümde Kur'an'ın gönderiliş amacından bahsetmektedir. Kur'an'ın anlaşılmadan okunmasının tam bir okuma eylemine tekabül etmediğini belirtmektedir. Müellif Kur'an'ın ya aslı yahut tercümesi üzerinden okunabileceğini, Arapça bilmeyenler için en doğru yolun meal okumaktan geçtiğini vurgulamaktadır. Meal okumanın problem teşkil etmeyeceğini hatırlatmaktadır.

Padak ikinci bölümde Kur'an'ı doğru anlamak için kurallara yer vermektedir. Öncelikle konunun özetini sunmaktadır. Özet kısımda şu hususlardan bahsetmektedir: Kelime dağarcığı bilgisine sahip olmak, kıssaların hem parçacı hem bütüncül okunması, ana temanın tespiti, dikkat dağıtıcı ortamlardan uzak durmak, anlaşılmayan yerlerde başka bir mütercimin mealine bakmak, ayetlerin kastını tespite çalışmak, her yorumdan sonra "Allah-ü A'lem" demek, ana mesajları tespite çalışmak ve bunun için gerektiğinde ayetleri ve kelimeleri renkli kalemle işaretlemek, ayrıntılarda boğulmamak, Kur'an'ın bütünlüğünü gözetmek, ayetlerin konuları ve amaçları hakkında başlıklar oluşturmak, bazen ayeti/ayetleri bölerek okumak, ayetlerdeki ince mesajları yakalamaya çalışmak.[25]

Padak tavsiyelerini özetledikten sonra kuralları müstakil başlıklar halinde saymakta ve izah etmektedir. Bazı başlıkların birbirinin devamı olduğunu hatırlatmaktadır. "Kur'an'ı Akılla Değil Kalbimizle Okumalıyız" ve "Kibir, İnat ve Haset Gibi Manevi Hastalıklardan Uzak Durarak Kur'an'ı Anlamaya Çalışmalıyız" gibi bazı başlıklar okuyucunun niyeti, iç dünyası ve dini

[23] Mehmet Sürmeli, *Meal Okuma Kılavuzu* (Ankara: Atlas Kitap, 2023), 7-18, 238-240.
[24] Murat Padak, *Kur'an'ı Doğru Anlamak İçin 40 Kural* (İstanbul: Nida Yayıncılık, 2026), 54.
[25] Padak, *Kur'an'ı Doğru Anlamak İçin 40 Kural*, 49-54.

tutumuyla ilgili manevî-ahlâkî yönlendirmeler içermektedir. "Kur'ân'ı Ağır ve Anlaşılır Bir Hızda Okumalıyız" ve "Meal Okurken Detaylarda Boğulmamak Gerekir" gibi başlıklar okuma pratiğine dair öneriler sunarken, "Türkçe Dil Kurallarını, Edebiyatını, Belâgatini ve Yazım Kurallarını Bilmek Gerekir", "Mealde Geçen Dinî Kavramları Bilmemiz Gerekir" ve "Kur'ân'daki Edebî Sanatları Doğru Anlamalıyız" gibi başlıklar dilsel ve kavramsal yetkinliğe vurgu yapmaktadır. "Kur'an'ı Çok İyi Tanımamız Gerekir", "Siyer İlmini Çok İyi Bilmeliyiz", "Kur'ân'ın Nüzul Tarihini Bilmemiz Gerekir" gibi başlıklar Kur'an'ın mahiyetinin ve tarihsel bağlamın önemine işaret ederken, "Kur'ân Âyetlerine Bütüncül Bakmalıyız Ancak Bazı Durumlarda Parçacı Bir Yaklaşımla da Bakabilmeliyiz" ve "Te'vil Edilmesi Gereken Yerlerin Olduğunu Unutma!" gibi başlıklar metodolojik ilkelere dikkat çekmektedir. Bunun yanında "Tercümelerin Birer Tercih ve Tefsir Olduğunu Unutmamalıyız" ve "Genel İlke Olarak Türkçe Metinden Değil de Ana Metinden Hareket Etmek Gerekir" gibi başlıklar meâl okurluğunun mahiyetine dair uyarılar içerirken; "Kur'ân'a Hizmet Eden Eserlerden İstifade Etmek Gerekir", "Anlamakta Güçlük Çektiğimiz Âyetler için Güvenilir Âlimlerden ve Eserlerden Yardım Almalıyız", "Her Şeye Rağmen Allah En İyi Bilendir Dememiz Gerekir" gibi başlıklar ise okumanın pratiğe, ilme ve teslimiyete bakan yönünü tamamlamaktadır.

Padak kuralları işlediği başlıklar altında sık sık örnekler vermektedir. Siyer kitaplarına ve Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik teliflere bakılmasını önermekte, bazı kaynaklar tavsiye etmektedir. Eserin sonunda "Kaynaklar ve Tavsiye Eserler" diye bir başlık açarak yirmi beş eserden oluşan bir liste paylaşmaktadır.[26] Eserin "Meal Okurken Detaylarda Boğulmamak Gerekir", "Kur'an'daki Edebî Sanatları Doğru Anlamalıyız" gibi bazı başlıkları sıradan bir okuyucuyu aşan ve kısmen tefsirle alakalı konulardan oluşmaktadır. Müellif, "Meal Kur'an'ın Sayfa Düzenine Göre Değil, Konu Bütünlüğüne Göre Okunmalıdır" başlığında, mana ve konu bütünlüğüne göre okuma açısından kendi mealini tavsiye etmektedir.

1.2. Makaleler - Tebliğler

1.2.1. Bilimsel Makaleler ve Tebliğler

- Halil Altuntaş – *"Cami Dersleri Kapsamında Kur'an Meali Okuyacak Din Görevlilerine Bazı Notlar":* Altuntaş, halkın meâllere yönelik artan ilgisini olumlu bir gelişme olarak görmekte, fakat bu ilginin bazı sorunlara yol açabileceğine ve şevkle başlanan okumaların hayal kırıklığıyla neticelenebileceğine işaret etmektedir. Makalede, özelde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "Cami Dersleri" uygulaması çerçevesinde Kur'an meâli okutacak din görevlilerine, genelde tüm meâl okurlarına rehberlik etmek amaçlanmaktadır. Altuntaş hem din görevlilerinin hem de bireysel meâl okuyucularının dikkat etmesi gereken ilke ve esasları ele almaktadır.

Çalışma üç ana başlıktan oluşur. "Kur'an hakkında temel bir bilginin kazanılması" başlığında Kur'an ve meâl okumanın gerekliliği, Kur'an tarihi ve tercüme kavramları üzerinde durulur. "Meâl okumada bazı esaslar" başlığında; Kur'an'ın genel anlatım yöntemi, muhtevası, tertip yapısı ve hüküm ayetlerinin nüzul sebepleri hakkında bilgi sahibi olunması gerektiği belirtilmekte, ayrıca tek bir meâle bağlı kalmama ve okuma sürekliliği gibi pratik öneriler sunulmaktadır. "Kur'an'la ilgili güncel konuları" başlıklı üçüncü bölümde ise, Türkçe ibadet, Kur'an'ın tarihselliği, modern itirazlar ve bunlara yazılan reddiyeler gibi güncel tartışmalara değinilerek din görevlilerinin bu konularda donanımlı olması gerektiği hatırlatılır. "Ezmanın

[26] Padak, *Kur'an'ı Doğru Anlamak İçin 40 Kural*, 112, 185

teğayyürü ile ahkamın teğayyürünün değişimi" meselesinin doğru anlaşılması gerektiği vurgulanır.[27]

- Murat Sülün – *"Kur'an'dan Yararlanma Kılavuzu":* Sülün, "Kur'an'ı niçin okuyoruz?" şeklinde bir sorunun cevabı ile tebliğine başlamakta va akabinde "Kur'an'a nasıl yaklaşılmalıdır?" sorusuna beş madde ile cevap vermektedir. "Kur'an'dan azami istifade adına" ifadesi altında Kur'an okurlarına maddeler halinde tavsiyelerde bulunmaktadır.[28]

- Mehmet Yaşar Soyalan – *"Kur'an Meali Okuma Yöntemi Üzerine Bir Öneri"*: İlk emek mahsulü meâl kılavuzu kitabını telif eden Soyalan, meâl okuma yöntemi hakkında bir tebliğ de sunmuştur. Yukarıda eseri tanıtırken son baskıyı esas almıştık. Soyalan'ın tebliğdeki görüşleri, eserin son baskısında ikinci bölümde mündemiçtir.[29]

- İbrahim Hilmi Karslı – *"Dindarlığımızın İnşasında Kur'an Meallerinin Rolü":* Makale, yazarın daha önce sunduğu bir tebliğ esas alınarak hazırlanmıştır. Karslı, Kur'an tercümelerinin dünyada en çok rağbet gören eserler olmasına rağmen ülkemizde meâllerin yeterince okunmadığını belirtir. Ona göre bu ilgisizliğin başlıca sebeplerinden biri okuyucuların Kur'an'ın diline, üslubuna ve muhtevasına yabancı olmalarıdır. Okuyucuları meâl okumaya teşvik edecek bazı öneriler içeren makale, "bir müminin, Kur'an meâllerinden istifade ederken, dikkat etmesi gereken hususlarla ilgili" bir çalışmadır. Karslı, Kur'an'ın anlaşılması, meâl, meâlcilik ve meâl okumanın önemine işaret eden bir giriş yaptıktan sonra "Meâl Okumada Dikkate Alınması Gereken Hususlar" diye konuya girmiş ve sırasıyla meâl, Kur'an ve okuyucu açısından dikkate alınması gereken hususları saymıştır.[30]

1.2.2. Genel Dergi Makaleleri

- Muzaffer Arslan – *"Meal Okuyucusuna Notlar":* Arslan, bu yazısını henüz neşredilmemiş meâl çalışmasının giriş bölümünden özetlendiğini belirtmektedir. Tercümelerin/meâllerin kusurdan ve hatadan beri olamayacağına dikkat çekme amacıyla, meâl okumadan önce cevaplanması gereken birtakım sorular sıralanmaktadır. Meâl yazmanın zorluğuna ve sadece meâl okuyarak ahkam kesmenin tehlikesine işaret eder. Daha sonra hazırlamakta olduğu meâlin özelliklerini sayar.[31] Yazı, meâl okumanın bazı sakıncalarına işaret etmekle beraber, daha çok Kur'an'ın doğru anlaşılması ve ideal meâl yazım yöntemi konularına odaklanmaktadır.

- Haşim Akın – *"Ramazan Geçti Ama Kur'an Okumaya Devam Ediyoruz; Hem de Anlayarak!":* Akın söz konusu yazısında Kur'an'ın orijinal metni yanında tercümesini ve tefsirini de okumanın önemini hatırlatmaktadır. Akabinde "Gençlere Meal Okuma Kılavuzu" şeklinde bir başlık açmakta ve on beş maddelik tavsiyeler sıralamaktadır. Yazının dikkat çekici yönü, belli bir kesime yani gençlere yönelik tavsiyelerden oluşmasıdır.[32]

---

27 Halil Altuntaş, "Cami Dersleri Kapsamında Kur'an Meali Okuyacak Din Görevlilerine Bazı Notlar", *Diyanet İlmi Dergi* 36/2 (2000), 59-76.

28 Murat Sülün, "Kur'an'dan Yararlanma Kılavuzu", *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 57-63. Ayrıca bkz. a.mlf., *Kur'an Kılavuzu Mutlak Gerçeğin Sesi* (İstanbul: Ensar, 2013), s. 302-306 ("Sonuç" bölümü).

29 Mehmet Yaşar Soyalan, "Kur'an Meali Okuma Yöntemi Üzerine Bir Öneri", *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*, ed. Murat Sülün (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), 435-484.

30 İbrahim Hilmi Karslı, "Dindarlığımızın İnşasında Kur'an Meallerinin Rolü", *Diyanet İlmi Dergi* 47/1 (2011), 31-52.

31 Muzaffer Arslan, "Meal Okuyucusuna Notlar", *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 83-87.

32 Haşim Akın, "Ramazan Geçti Ama Kur'an Okumaya Devam Ediyoruz; Hem de Anlayarak!", *Genç: Ebedi Gençlik Dergisi* 60 (2011), 16-17.

- Fatmanur Cihan - ***"Meâl Okurken Nelere Dikkat Etmeli":*** Makalede Kur'an meâli okumalarında dikkat edilmesi gereken ilkeler şu beş başlık altında ele alınmaktadır: "İnsan Faktörü", "Alt Yapı Gerekliliği", "Âyetlerin Özelliklerini Bilmek", "Kur'an Metninin Özellikleri" ve "Kur'an'ın Bütünlüğünü Gözetme".[33]

- Haydar Öztürk – ***"Meal Okuma Üzerine":*** Öztürk, Kur'an'ın okunmasından esas amacın, onu anlamak olduğunu belirttikten sonra meâl okuma hakkında yirmi dört maddelik öneri listesi sunar. Meâl okuma hakkında daha pek çok konu olduğunu, fakat bu maddelerle yetindiğini söyleyerek yazısını bitirir.[34]

- Fehmi Çeçen – ***"Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmeli?"***: Çeçen, meâl okuyucularının göz önünde bulundurması gereken noktalara dikkat çekeceğini belirtmektedir. Meâl okumaya başlarken göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlara işaret etmektedir. Çeçen'e göre tek bir meâlle yetinmeyip farklı meâlleri karşılaştırarak okumak, çok okumaktan ziyade anlamaya odaklanmak, asılsız yorumları ve tefsirleri fark edebilmek için sistemli okumalar yapmak ve meâl üzerinden fıkhî hüküm çıkarmaya kalkışmamak gerekir.[35]

- Furkan Nesli – ***"Kur'an-ı Kerim Meali Okurken Dikkat Edilecekler":*** Furkan Nesli Dergisi, Furkan Nesli grubunun organize ettiği, "Meâl Okuma Projesi" programı çerçevesinde, meâl okurken nelere dikkat edilmesi konusunda okurları bilgilendirmek amacıyla veciz bir yazı yayımlamıştır. Başlıklar şöyledir: Meâl okumaya başlarken nelere dikkat edilmeli? Meâl okuma yöntemleri nelerdir? Meâl okurken hangi hususlara özen gösterilmeli? Kur'an-ı Kerim meâli okumanın faydaları nelerdir?[36]

1.3. Başvuru Kaynakları

Başvuru kaynakları, bir disiplin hakkında okuma veya araştırma yapan bireylerin aradıkları bilgiye ulaşmalarını kolaylaştıran eserlerdir. Bu tarz çalışmalar, araştırmacıyı yönlendirir yahut konuyla ilgili kısa fakat kuşatıcı bilgi sunmayı amaçlar, böylece araştırmacıya bir perspektif sunarlar. Kur'an ve tefsirle ilgili başvuru çalışmalarını; bibliyografyalar, kataloglar, biyografyalar, fihristler, sözlükler, ansiklopediler, atlaslar ve elektronik kütüphaneler şeklinde sıralayabiliriz.[37] Meâller ve meâl okumaları için de başvuru kaynakları yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla meâller hakkında fihristler ve bibliyografik çalışmalar bulunmaktadır.

Başlığında meâl fihristi olduğu açıkça ifade edilen tek eser, Ertuğrul Özalp'in *Türkçe Meâller İçin Alfabetik Fihrist* adlı çalışmasıdır. Eser Arapça fihristlerden istifade edemeyen meâl okuyucularının Türkçe meâllerden rahatça faydalanabilmeleri ve aradıkları isim, kelime, kavram ve konuları kolayca bulabilmeleri için hazırlanmıştır.[38] 2017 yılında fihristin ikinci baskısı yayımlanmıştır.

Özalp'in eseri dışındaki bazı fihristler her ne kadar başlıklarında "meâl okurları için" veya "meâl fihristi" gibi bir başlık taşımasa da Abay'ın isabetle belirttiği gibi "bu fihristlerin Kur'an meâli okuyucusu dikkate alınarak hazırlandığı anlaşılmaktadır". Dolayısıyla meâller

33 Fatmanur Cihan, "Meâl Okurken Nelere Dikkat Etmeli", *Şebnem Kadın ve Aile Dergisi* 79 (2011).
34 Haydar Öztürk, "Meal Okuma Üzerine", *İktibas* 455 (Kasım 2016), 36-38.
35 Fehmi Çeçen, "Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmeli?", *Kitap ve Hikmet* 12 (2016), 68-71.
36 Furkan Nesli, "Kur'an-ı Kerim Meali Okurken Dikkat Edilecekler", *Furkan Nesli Dergisi* 156 (2024).
37 Muhammet Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 19 (Eylül 2012), 390-437.
38 Ertuğrul Özalp, *Türkçe Mealler İçin Alfabetik Fihrist* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2012).

için hazırlanan fihristler Özalp'ın eseriyle sınırlı değildir. Aşağıdaki fihristler bu meyanda örnek olarak anılabilir:[39]

- Muhammed Arabi Azzuzi, *Mevzularına Göre Tertiplenmiş Kur'an-ı Kerim Fihristi*, çev. M. Emin Es'adoğlu, İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1969, 1971, 1979, 2007.
- Sait Kılıç, *Kur'an'ın İçindekiler: Dizin*, İstanbul, 1986.
- Nevzat Yüksel, *Konularına Göre Kur'an-ı Kerim Fihristi*, Ankara: Elif Matbaacılık, 1980; İstanbul: Bayrak Yayınları, 1990.
- İlahiyat Fakültesi Vakfı, el-*Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'ani'l-Kerîm*, İstanbul: İFAV, 1991 (Eser hem kelime, hem konu fihristidir).
- Abdülvehhab Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Fihristi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1993.
- Recep Aykan, *Kelime ve Konularına Göre Alfabetik Kur'an-ı Kerim Fihristi*, İstanbul: Pınar Yayınları, 1997.
- Feridun Nadir, *Kur'an'da Hükümler Dizini*, Ankara: Alternatif Yayınları, 2003.
- Yusuf Kenan, *Konulu Kur'an Fihristi*, Kayseri: Arz Yayıncılık, [2006].

Meâl okurları için müstakil olarak hazırlanmış bu fihristler yanında bazı meâl eserlerinin sonunda konu fihristi bulunmaktadır. Fakat "meâllerin sonlarına eklenen daha kısa konu fihristleri ... geniş çaplı fihrist çalışmalarının gelişmesine az da olsa engel olmaktadır".[40] Diğer taraftan Ahmet Tekin, meâlinin ek kısmını müstakil olarak basmıştır.[41] Bu tarz müstakil meâl ekleri de meâl okuma kılavuzları olarak değerlendirilebilir.

Konularına göre ayrılmış meâller de Kur'an'ın Türkçe tercümesini okuyan kimselerin istifade edeceği bir diğer başvuru kaynağı türüdür. Abay bu tarz kaynaklara şu on bir eseri örnek olarak zikretmiştir:[42]

- Ömer Fevzi Mardin, *Kur'an-ı Kerim Tashihli ve Fihristli Türkçesi*, İstanbul: İlahiyyat Kültür Telifleri Basım ve Yayım Derneği, 1950.
- Ahmet Okutan, *Kur'an-ı Kerim'in Konularına Göre Ayrılmış Türkçe Anlamı*, İstanbul, 1967.
- Jules la Beaume, Edward Montet, *Mevzularına Göre Ayet-i Kerimeler ve Mealleri*, Arapçaya çev. M. Fuad Abdülbaki, Arapçadan Türkçeye çev. Ömer Kömürcü, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1980.
- Muhammed Ali - Ömer Rıza, *Kur'an'dan İktibaslar*, Konya: Can Kitabevi, 1982.
- Ali Rıza Hikmet Taşkın, *Kur'an Bize Ne Diyor*?, İstanbul: Madve Yayınları, 1989.
- T. Ballantine Irving, Khurshid Ahmad, M. Manazir Ahsan, *Kur'an: Temel İlkeler,* çev. Cemil Polat, İstanbul: İlke Yayıncılık, 1992.
- Cavit Yalçın, *Kur'an Bilgisi*, İstanbul: Vural Yayıncılık, 1993, 2. baskı.

39 Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", 414-415.
40 Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", 413.
41 Ahmet Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru Lügatlı Tefsirî Meal'in Eki* (İstanbul: Kalem Yayınları, 2015).
42 Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", 416-417.

- Ömer Özsoy, İlhan Güler, *Konularına Göre Kur'an: Sistematik Kur'an Fihristi*, Ankara: Fecr Yayınevi, 1996.
- İsmet Özsevim, *Konularına Göre Kur'an Meali*, [y.y.], 2006.
- Abdullah Manaz, *Konularına ve Geliş Sırasına Göre Geliş Sebepleriyle Birlikte Kronolojik Türkçe Kur'an*, İstanbul, 2008.
- Sıtkı Gülle, *Konularına Göre Kur'an-ı Kerim Ayetleri*, İstanbul: Huzur Yayıncılık, [t.y.], 6 cilt.

Abay'ın bu tespitinden sonraki yıllarda telif edilen dikkat çekici bir örnek, Mecit Yılmaz'ın eseridir. Yılmaz'ın eseri ilk olarak 2016 yılında "*Rehber Kitap: Kur'an Meâlini Sade ve Kolay Öğrenme*" başlığıyla basılmıştır (İzmir). Daha sonra eser "*Rehber Kitap: Kur'an Meâlini Konularla Kolay Öğrenme*" başlığıyla yayımlanmıştır. Eserin ismindeki "rehber" kelimesi konumuz açısından önem arz etmektedir. Eser Kur'an'ın konu tasnifi ve tasnifte yer alan konularla ilgili ayetlerden oluşmaktadır. İkinci baskıda on sekiz bölüm ve bunların alt başlıkları altında ayetlerin meâli sıralanmaktadır. Yılmaz'ın şu ifadeleri eserin amacını ortaya koymaktadır: "Bir konuyla ilgili Kur'an'daki ayetleri bir araya getirip birlikte okumak, o konuda Kur'an'ın vermek istediği mesajları daha iyi kavramayı ve bunları hayata geçirmeyi kolaylaştırmaktadır … Kur'an meâlini dikkatle okumak, anlamak ve yaşamak en önemli husustur. Esas olan Kur'an meâlidir; bu kitap ise sadece bir rehber ve yardımcı kaynaktır".[43] Dolayısıyla eser, meâl okumalarına destek niteliği taşıyan bir konulu meâl-fihrist niteliğindedir.

Meâl okurlarının istifade etmesi için hazırlanan bir diğer başvuru kaynağı türü, bibliyografik eserlerdir. Abay on bir tane meâl bibliyografyası çalışması tespit etmiştir. Fakat Abay, yeni meâllerin telif edilmesi ve bazı meâllerin resmî başvuru yapılmaksızın basılması gibi nedenlerle mevcut bibliyografyaların güncelliğini kaybettiği kanaatindedir.[44] Abay'ın tespitinden sonraki tarihlerde de meâller hakkında bibliyografik çalışmalar yapılmıştır. Koçyiğit'in yukarıda zikrettiğimiz tasnif çalışması ve 1980-2017 yılları arasındaki meâllere yönelik bibliyografyası örnek olarak anılabilir.[45] Her ne kadar meâl bibliyografyaları yapılmaya devam etse de Abay'ın tespitinin halen geçerli olduğu kanaatindeyiz. Fakat meâllerle ilgili bibliyografik çalışmaların varlığı, çalışmamızın ilgi alanı için yeterlidir.

Başvuru kaynakları konusunu bitirirken iki hususa işaret etmeliyiz. Bunlardan birincisi sanal ortamdaki meâl sayfalarıdır. Örneğin "Türkçe Kur'an Meâlleri" platformu gibi sayfalar, meâl okurlarının aradıkları konu hakkındaki ayetleri bulmalarına ve meâller arasında karşılaştırma yapmalarına imkân tanımaktadır.[46] İkinci husus ise bazı Kur'an ansiklopedilerinin yazılma amaçları arasında meâl okurlarına rehberliğin de bulunmasıdır. Örneği: Tercüman Gazetesi tarafından basılan Kur'an ansiklopedisinin amacı şu şekilde belirtilmektedir: "*Ancak Kur'ân-ı Kerîm'i "meâl" olarak anlamak için bile asgari bazı kavramları bilmek şarttır. Bu ihtiyaç, böyle bir ansiklopedinin ne kadar zaruri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ihtiyacı tespit etmemiz üzerine konunun uzmanı … arkadaşlarımız bu kıymetli eseri kaleme aldılar*".[47]

---

43 Mecit Yılmaz, *Rehber Kitap: Kur'an Mealini Konularla Kolay Öğrenme* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2017), 32-34.
44 Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", 394.
45 Hikmet Koçyiğit, "1980-2017 Arası Telif ve Tercüme Matbu Türkçe Kur'ân Meâlleri Bibliyografyası", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2018), 11-40.
46 Sanal ortamdaki Kur'an ve meal çalışmaları hakkında bibliyografik bir tanıtım için bk. Nuriye Çakmak, "Sanal Ortamda Kur'an ve Meal Çalışmaları", *Kur'ani Hayat* 14 (2010), 108-115.
47 Ali Bardakoğlu vd., *Kur'ân-ı Kerîm Ansiklopedisi: İlimler, Kavramlar, İsimler, Hükümler, Mekanlar* (İstanbul: Tercüman Gazetesi, 1988), 1/3.

Özel olarak meâl okurlarına yönelik hazırlanmasa da bu tarz çalışmalar, meâl okurları için ansiklopedi hazırlanabileceğini göstermektedir.

1.4. Meâl Mukaddimeleri

Meâllerin mukaddimelerinde genelde yazılış amacı, meâllerdeki eksiklikler, kaynaklar, meâllerin farklılıkları, yöntem ve eser özellikleri gibi konulara girilmektedir. Kara'ya göre, meâl mukaddimelerinde "meâl okuma kılavuzu" bulundurulmalıdır.[48]

Bazı meâl mukaddimelerinde meâl okuma kılavuzu konusuna değinilmektedir. Örneği: Murat Sülün, *Kur'an Kılavuzu* adlı eserinden uyarlayarak meâlinde "Kur'an Okumaya Başlarken" diye bir başlık açmıştır. Kur'an'ın özelliklerinden bahsetmiş, kısaca meâl okuma türlerini saymış ve meâl okurlarına rehberlik edecek öneri ve hatırlatmalarda bulunmuştur.[49] Veli Tahir Erdoğan'ın *Meal Okuma Rehberi* eserinin önce *Kur'an Bana Ne Diyor?* meâlinde yer aldığına ve daha sonra genişletilip müstakil olarak basıldığına değinmiştik.

Mukaddimelerinde okurlara yöntem ve tavsiye sunan daha başka meâller de bulunmaktadır. Örneği: Mehmet Okuyan, meâlinin mukaddimesinde "Verimli Bir Kur'an Okuması İçin Beş Öneri" diye bir başlık açmış ve meâl okurlarına öneriler sunmuştur.[50] Mustafa Yıldız da mukaddime kısmında meâl okurunun mutlaka bilmesi gerektiğini düşündüğü birkaç hususa işaret etmektedir.[51]

Edip Yüksel, *Mesaj* adlı Kur'an tercümesinde, "Kur'an'ı Okuyup İncelemek İsteyenlere Bazı Hatırlatmalar ve Öneriler" şeklinde bir başlık açmış ve okurlara on bir madde hâlinde öneriler sunmuştur. Yüksel, Kur'an'ı araştırma ve inceleme metodolojisinin bizzat Kur'an tarafından belirlendiğini, Kur'an'ı sürekli okuyan birinin bu yöntemi zamanla kendisinin öğrenebileceğini savunmakta; sunduğu maddelerin ise kapsamlı olmayıp aceleyle hazırlanmış bir çerçeve sunduğunu belirtmektedir.[52]

İsmail Dinçer de *Tevhid-i Kur'ân Meâli* adlı eserinde "Kur'an Okumadaki İncelikler" diye bir başlık açmış ve Kur'an okurları için birkaç öneride bulunmuştur. Ayrıca "telaffuz", "tedebbür", "tefekkür", "tezekkür" ve "müdebbir" kelimelerini tanımlamıştır.[53]

Murat Padak "*Konu Başlıklı ve Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli*" isimli eserinin girişinde iki yerde meal okurlarına bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. "Kur'ân'ı Daha İyi Anlamak İçin Ne Yapmak Gerekir" başlığında on bir maddelik, "Meal Okurken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" başlığında ise on altı maddelik öneriler yer almaktadır.[54]

Başlıkta zikredeceğimiz son örnek Sadık Türkmen'dir. O, meâlinde "Kur'an Çevirilerini/Meallerini Okumada ve Doğruya En Yakın Manâda Anlamada Metod!" diye başlık açmış ve her surede uygulanmasını önerdiği iki hareketli bir okuma yöntemi sunmuştur.[55]

---

48 Kara, "Teori ve Uygulama Açısından Meâllerin Girişleri", 26.
49 Murat Sülün, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012), IX-XXVIII.
50 Mehmet Okuyan, *Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir* (İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2022), XIV.
51 Mustafa Yıldız, *Son Mesaj Kur'an-ı Kerim ve Gerekçeli Türkçe Meal* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2013), X.
52 Edip Yüksel, *Mesaj: Kuran çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2013), 26-29.
53 İsmail Dinçer, *Tevhid-i Kur'ân Meâli* (İzmir: Sade Matbaacılık, 2017), 12-13.
54 Murat Padak, *Konu Başlıklı ve Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli* (İstanbul: Nida Yayıncılık, 2024), XII, XV.
55 Sadık Türkmen, *İniş Sırasına Göre Kur'an'ın Kâinat-Sünnet ve Akıl-Bilim Işığında Türkçe Çevirisi* (İstanbul: Sadık Türkmen Yayınları, 2023), 13-14.

1.5. Meâl Okuma Yöntemi ve Tavsiyelerine Değinen Eserlere Örnekler

Özel olarak meâl okuma kılavuzu amacıyla hazırlanan/isimlendirilen çalışmaların ve konuya değinen meâl mukaddimelerinin yanında, meâl okuma konusunda okurlara tavsiye içeren daha başka çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Kur'an'ı anlama hakkında telif edilen bazı kitapların meâl okuma hakkında başlık açtığı görülmektedir. Ayrıca meâl okurlarına rehberlikte bulunma amacı taşıyan anketler yapıldığı görülmektedir.

Noyan, Kur'an okuma rehberi olarak telif ettiği eserinde, ne tür bir eser okunması gerektiği konusunda tefsirli meâl eserlerini tavsiye etmekte ve birkaç başlıkta tefsirli meâl okurlarına nasıl bir yöntem izleyecekleri hakkında tavsiyede bulunmaktadır.[56] İlsever de aynı şekilde, Kur'an'ı okuma ve anlama rehberi olarak hazırladığı kitabında meâl okumanın ön şartları ve meâl seçimi hakkında iki başlık açmıştır.[57]

Bir hatırat eserinde dahi meâl okuma noktasında bazı öneriler içeren satırlara rastlamak mümkündür. Sözgelimi Şimşek, yakın zamanda yayımlanan hatırat eserinde meâl okuma konusunda bazı tavsiyelerini dile getirmektedir.[58] Meâl okurlarına yönelik tavsiyelere bazı röportajlarda da rastlamak mümkündür. Örneği: "Kemal Kelleci ile Meal Okumaları Üzerine" başlıklı bir röportajda meâl okuyan gençlere metot olarak bazı tavsiyeler zikredilmektedir.[59]

Sifil, meâl eserlerinin *muradullah*ı yansıtıp yansıtmadığı konusu hakkında bir makale yazmıştır. Makalesinde "İlle Meâl Okunacaksa" diye alt başlık açarak meâl okurlarına beş tavsiyede bulunmuştur.[60] Demir, "Kur'an'ı Meâlinden Anlama Olgusu: Yaşanmış Bir Örnek" başlıklı yazısına kendi Kur'an/meâl tecrübesinden paylaşımlar yaparak başlar. Ardından Kur'an'ın neden ve nasıl okunması gerektiği hakkında bazı öneriler sunar.[61]

Meâl okurluğu hakkında yapılan bazı anketler de meâl okurlarına rehberlik amacı taşımaktadır. Örneğin Kur'an'ın anlamıyla buluşma hikayeleri ve günlük meâl okuma rutinleri hakkında yapılan bir anketin amacı "Bu çalışma sayesinde Kur'an meâline karşı çekinceleri olanlar veya düzenli bir okumaya başlama konusunda bir türlü zaman bulamayanlar için bir ilham kaynağı oluşturmayı amaçlıyoruz." şeklinde belirtilmektedir.[62]

Başlığında meâl okuma kılavuzu/rehberi gibi bir isim taşımayan bu tarz eserlerin tam olarak tespiti kolay gözükmemektedir. Bu sebeple meâl okuma rehberliği konusuna temas eden kitap, makale ve anket çalışmalarına örnek vermekle yetiniyoruz.

2. Meâl Okuma Kılavuzlarının İçeriğine Genel Bir Bakış

Meâl okuma kılavuzu olarak on kitap, on makale/tebliğ, pek çok fihrist ve çeşitli bibliyografik çalışmaların yapıldığını gördük. Ayrıca çalışmanın başında konuyla ilgili blog yazılarının ve video kayıtlarının olduğuna işaret ettik. Meâl okumayla ilgili çalışmaların farklı içeriğe sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bu başlıkta söz konusu çalışmaların bir bütün olarak hangi konulara değindiklerini tespit edeceğiz. Aktarılacak her konu başlığı yanında parantez içinde hangi çalışmalarda yer aldığına işaret edeceğiz. Pek çok çalışmada yer alan ortak konular için

56 Münib Engin Noyan, *Herkes İçin Kur'an Okuma Rehberi* (İstanbul: Bîrun Kültür Sanat Yayıncılık, 2002), 71-103.
57 Emre İlsever, *Kur'an Rehberi Okuma ve Anlama Kılavuzu* (İstanbul: Rahle Dergisi Yayınları, 2015), 24, 39.
58 Mehmet Sait Şimşek, *Hayatım Hatıratım*, ed. Fethi Ahmet Polat - Abdullah Karaca (İstanbul: Beyan Yayınları, 2025), 166-167.
59 Editör Kurulu, "Kemal Kelleci ile Meal Okumaları Üzerine", *Nida* 6 (2000), 7.
60 Ebubekir Sifil, "Muradullah mı, Meal Yazarının Kanaati mi?", *Rıhle* 4 (2009), 12.
61 Mustafa Demir, "Kur'an'ı Mealinden Anlama Olgusu: Yaşanmış Bir Örnek", *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 77-82.
62 Hatice Erdem vd., "Meal-Okur Araştırması", *Kur'ani Hayat* 89 (2023), 164.

örnek kabilinden parantez içinde sadece bazı isimleri anacağız. Çalışmalarda meâl okuma dışındaki bazı konulara değinildiğine işaret etmiştik. Meâl yazıcılığı, meâl problemleri, meâllerdeki hatalar vb. konulara listemizde yer vermeyeceğiz.

Başlıkları özet bir şekilde sunmaya çalışacağız. Örneğin Soyalan'ın eserinde "ilk muhatapların Kur'an karşısındaki tutumları" ve "Kur'an'ın bugünkü muhatapları ve bu muhatapların Kur'an karşısındaki tutumları" diye verdiği iki başlığı tek başlık altında "Kur'an'ın doğrudan ve dolaylı muhatapları" diye özetleyeceğiz. Bazı başlıkları mesaj odaklı ve daha yalın bir şekilde ifade edeceğiz. Sözgelimi Soyalan'ın eserindeki "Diller canlılar gibidir, gelişirler ve ölürler" başlığını "dillerin dinamik yapısı" diye belirteceğiz.

Şunu belirtmeliyiz ki burada eserlerdeki tüm başlıkların meal okuma rehberliği konusuyla ilgili olduğu yönünde bir iddiada bulunmamaktayız. Kanaatimizce mezkûr başlıklardan bir kısmı sübjektif bir nitelik taşımaktadır. Bir kısmı ise teknik ve somut bir konu olmaktan uzaktır. Burada yalnızca eserlerin muhtevasına bütüncül bir bakış atmayı, meal okurlarına rehberlik bağlamında çeşitli müelliflerin aklına gelen hususları bir arada zikretmeyi amaçlamaktayız.

Kanaatimizce meâl okuma kılavuzlarının içerikleri kabaca şu üst başlıklar içerisinde değerlendirilebilir: Meâl okuma bağlamında yahut öncesinde bilinmesi gerekenler ve tavsiyeler, meâl okuma süreci hakkında tavsiyeler, meâl okuma yöntemleri ve başvuru kaynakları. Meâl okurlarına rehberlik etme amacıyla düzenlenen anketler de listeye dâhil edilebilir. Aşağıda, söz konusu başlıklar çeşitli alt başlıklara ayrılarak muhtevanın daha sistematik bir biçimde sunulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, tarafımızca belirlenen alt başlıklar da dâhil edilerek ilgili eserlerden hareketle şöyle bir muhteva derlemesi ve tasnifi yapılacaktır:

A. Meâl okuma bağlamında yahut öncesinde bilinmesi gerekenler ve tavsiyeler:

A. 1. Kur'an Hakkında Temel Bilgiler

► Kur'an'ın tanımı (Oral)
► Kur'an'ın dili, tarihi, üslubu, metin yapısı, bölümleri, mucizeliği, hedef kitlesi (Soyalan, Erdoğan, Avralıoğlu, Duruman, Oral, Altuntaş)
► Kur'an'ın sözlü hitap oluşu (Soyalan, Sülün)
► Kur'an muhtevası hakkında genel bilgiler (Oral, Altuntaş)
► Kur'an'daki özel isimler, şahıslar ve varlıklar (Avralıoğlu)
► Kur'an'ın hem evrensel mesajlar hem yerel unsurlar barındırması (Karslı)
► VII. yüzyıl Arap kültür ve medeniyetinin Kur'an'ın ilk hedef kitlesi oluşu (Karslı, Sülün),
► Kur'an'ın doğrudan ve dolaylı muhatapları (Soyalan, Karslı)
► Arabistan'ın tarihî, coğrafi, kültürel durumu ve siyer bilgisi (Soyalan, Avralıoğlu, Padak)
► Kur'an'ın tekrarlar içermesi (Karslı)
► Kur'an'ın tedricen inişi, Mekki-Medeni meselesi (Sülün)
► Bazı Kur'an ilimleri (Erdoğan)
► Kur'an'ın Allah kelâmının tamamı ile eşit olmaması (Sülün)
► Kur'an'ın Arabistan'da ve Arapça inmesinin sebepleri (Erdoğan)
► Diğer kutsal kitaplar (Avralıoğlu)
► Kur'an'ın açık bir kitap oluşu ne anlama gelir? (Erdoğan)

► Kur'an'da tarih (Erdoğan)
► Kur'an'ın faziletleri (Oral, Oku Der)

A. 2. Kur'an'ın Anlaşılması ve Meal

► Tefsir ve meâl ile ilgili terimler (Oral)
► Tercüme türleri (Oral)
► Kur'an'ın anlaşılmasının önemi (Soyalan)
► Kur'an tercümesi tarihi (Oral)
► Meâl okumanın anlamı, önemi, faydaları ve gerekliliği (Soyalan, Sülün, Furkan Nesli)
► Günümüz insanı için Kur'an'ın anlaşılmasındaki zorluklar (Soyalan)
► Meâllerin sınırlılığı ve yorum/tercih içermesi (Soyalan, Karslı, Padak)
► Kur'an'ın tercümesinin imkânı (Soyalan)
► Dillerin dinamik yapısı (Soyalan)
► Meâl okuma yönündeki çekinceler (Erdoğan)
► Kur'an'ın tercüme edilmesi ve meâl okuma hakkında fıkhi hükümler (Oral)
► Kur'an'ı ne kadar sürede anlayabiliriz? (Oral)

A. 3. Okuyucunun Sahip Olması Gereken Donanım ve Yetenek

► Genel İslâmî kültür birikimine sahip olma ve İslâm akait esaslarını çok iyi bilme (Cihan)
► Çağımız toplumunun tanınması (Demir)
► Muhakeme yeteneğini ve okunanı anlama yetisini güçlendirme (Padak)
► Türkçe dil kurallarını, edebiyatını, belâgatini ve yazım kurallarını bilmek (Padak)
► Önce meal okuma kılavuzu çalışmalarını okumak (Çeçen)
► Bazı Kur'an kelimeleri/kavramları veya mini sözlük bilgisi (Duruman, Oral)
► Mealde geçen dinî kavramları bilmenin önemi (Padak)
► Meal okumadan önce bir tefsir usulü dersi görmenin önemi (İlsever)
► Meal okumadan önce orta hacimli bir tefsir okumanın önemi (İlsever)
► Durumları uygun olanların Arapça'yı öğrenmeleri (Demir)

A. 4. Güncel Tartışmalar ve Zihinsel Engeller

► Kur'an'a yöneltilen belli başlı itirazlar ve cevapları (Altuntaş)
► Kur'an'da sır ve şifre var mı? (Erdoğan)
► Ezmanın teğayyürü ile ahkamın teğayyürü meselesi (Altuntaş)
► Türkçe ibadet (Altuntaş)
► Kur'an'ın tarihselliği iddiası (Altuntaş)
► Kur'an yeter mi? Sünnet nedir? (Erdoğan)
► Bilimsel veriler ve Kur'an İlişkisi (Soyalan, Avralıoğlu)

B. Meâl Okuma Süreci Hakkında Tavsiyeler:

B. 1. Psikolojik ve Manevi Tutum

► Meâl okumaya manevi hazırlık (Sülün, Karslı)
► Meâl okuma fikrine sıcak bakmak ve neden okuduğunu bilmek (Sülün)
► Polemik için değil, anlamak için okuma (Akın, Padak)

► Ön yargısız ve teslimiyetçi olma (Sülün, Padak)
► Akılla değil, kalple okumak [Aklın sınırlarını gözetmek] (Padak, Sülün)
► Manevi hastalıklardan uzak durarak anlamaya çalışma (Padak)
► Kur'an'daki her şeye kesin olarak inanmak ve sonrasında Kur'an'dan öğüt almayı istemek (Demir)
► Kur'an'ı başvuru kaynağı, başucu kitabı olarak okumalı (Öztürk)
► Meâl okumaya başlamadan önce istiaze ve besmele çekmek (Furkan Nesli, Padak, Oku-Der)
► Haramlardan sakınmak (İlsever)
► Amel etmek için okumak (Oral, Oku-Der)

B. 2. Okuma Planı ve Disiplin

► Kur'an'ı gönderiliş amacına uygun okumak (Öztürk)
► Kur'an'ı olduğu gibi, ilavesiz ve sansürsüz okumak (Sülün)
► Uygun okuma ortamı ve zamanı sağlamak (Demir, Padak)
► Kur'an'ın orijinal metnine yabancılaşmamak, aslından da okumak (Sülün, Padak)
► Çok okumaktan ziyade anlamaya odaklanmak (Çeçen)
► Ağır ve anlaşılır bir hızda okumak (Padak)
► Okunacak meâl eseri konusunda seçici olmak (Furkan Nesli, Akın)
► Meâli yazan kişinin ilmî, siyasî ve mezhepsel durumunu bilme (Çeçen, Sifil)
► Ne tür meâl okunmalı? Açıklamalı meâlleri tercih etmek (Çelik, Arslan, İlsever)
► Sürekli ve düzenli okumak (Altuntaş, Oral, Karslı)
► Meâller hangi zamanlarda okunmalıdır? (Karslı)
► Düşüne düşüne ve sorular sorarak okuma (Soyalan)
► Diğer insanlarla paylaşarak okumak (Oral, Oku-Der)

B. 3. Anlama Süreci

► Kur'an'da geçen şahısların birer prototip olduğunu düşünmek (Akın, Öztürk)
► Nüzul sebeplerini dikkate almak (Oral, Altuntaş)
► Kur'an yanında kâinat kitabını da okumak (Sülün, Furkan Nesli)
► Kur'an'daki hitapları doğru anlamak, ilk muhatapları tespit etmek (Padak)
► Kur'an'ın kendine de hitap ettiğini bilmek (Oral, Sülün, Karslı)
► Tarihsel bağlamından koparmadan Kur'an'ı güncelleştirmek (Oral, Padak)
► Ana temayı ve ayetlerin kastını tespite çalışmak (Padak)
► Siyer ve tefsir usulü eserlerine müracaat etmek (Padak)
► Ayette geçen kelimelerin muhtemel anlamlarını [vücûh] araştırmak (Padak [Meal])
► Tıkanılan/anlaşılmayan yerlerde tefsirlere (Sülün) veya âlimlere (Furkan Nesli) yahut ayetin alakalı olduğu ilme dair kaynaklara başvurmak (Padak [Blog])
► Nüzul sırasına göre meal okurken ilgili olayları siyer ya da tarih kitaplarından da okumak (Öztürk)
► İsrailiyâta karşı temkin (Sülün, Çeçen)
► Verilmek istenen mesaja ve hikmetlere odaklanma (Akın, Padak)
► Detaylarda boğulmamak (Sülün, Padak)

► Salih amellerin, salih insanların, münafıkların özelliklerini not almak ve bunlara özellikle dikkat etmek (Akın)
► Konularına göre meâllerden veya fihristlerden istifade etmek (Öztürk, Karslı)
► Anlamı bilinmeyen kelimeleri araştırmak (Furkan Nesli)
► Kur'an'a bütüncül bakma (Sülün, Karslı)
► Bazen parçacı bir yaklaşımla da bakabilme [Ayetlerin ince mesajlarını ıskalamama] (Padak)
► Ayetlerdeki teşbihleri ve edebî sanatları doğru anlamak (Padak)
► Meâllerdeki farklılıklar karşısında takınılması gereken tutum (Karslı, Erdoğan)
► Astronomi, Jeoloji, Anatomi ve Zooloji gibi bilim dallarına ait ayetlerde, ilgili konular hakkındaki belgeselleri izlemek (Çeçen)
► İleri düzey ve derinlemesine meâl okuma noktasında tavsiyeler (Soyalan)
► Anlama düzeyimizi testlerle ölçmek (Oral, Padak [Meal])

B. 4. Sınırlar ve Uyarılar

► Meâl okuma etrafında oluşan kamplaşmalardan kaçınma (Sürmeli)
► Meâl üzerinden hüküm çıkarmamalı ve fetva verilmemeli (Oral, Erdoğan)
► Meâller arasında karşılaştırmalı okuma yapmak ve tek bir meâle bağlı kalmamak (Altuntaş, Padak, Çeçen)
► Mütercimlerin hata yapma ihtimalini göz önünde bulundurmak (Demir)
► "Meâlcilik" akımından uzak durma (Furkan Nesli, Padak [Blog])
► Te'vil edilmesi gereken yerlerin olduğunu unutmamak (Padak)
► Manası anlaşılamayan ya da anlaşılmasında güçlük olan ayetlerde bir sorumluluğumuzun olmadığını unutmamak (Padak)
► Ayetlerden yola çıkarak kimseyi günah işlemekle, münafıklıkla veya küfürle itham etmemek (Padak [Meal])
► Gaybî konularda "işittik, itaat ettik, inandık" demekle yetinmek (Akın)
► Her şeye rağmen "Allah en iyi bilendir" demenin gerekliliği (Padak)

C. Meâl Okuma Yöntemleri:

► Bireysel Okuma (Oral):
◇ Düzenli (programlı) okuma
◇ Düzensiz (programsız) okuma
◇ Yüzeysel (Hızlı) okuma
◇ Derinlemesine (Yavaş) okuma
◇ Uyanık bir zihinle okuma
◇ Çapraz okuma
◇ İstikrâî okuma
◇ Nüzul sırasına göre okuma
◇ Soru-cevaplı okuma
◇ Kur'an'daki kavramları öğrenme gayesi ile okuma
◇ Okuma süreci:
• Önce bir cüz Kur'an sonra bir cüz meâl (Arapça bilmeyenler için)
• Önce bir sayfa Kur'an sonra bir sayfa meâl (Arapça bilmeyenler için)
• Önce ayetin aslı sonra meâl (Arapça bilenler için)
• Önce ayetin kelime kelime tercümesi sonra toplu meâl (Arapça bilenler için)
► Beraber (grupça) okuma ve meâlli hatim izleme evreleri (Oral)

► Konulu okuyuş (Sülün)
► Sorun eksenli okuyuş (Sülün)[63]
► Not alarak veya çizerek/işaretleme yaparak okumak (Padak, Furkan Nesli)[64]
► Ayetleri kategorize etmek (Furkan Nesli)
► Meal okuma yöntemi hakkında diğer tavsiyeler:
◇ Kur'an'ı tanımak için öncelikle baştan sona bir kez seri şekilde meal okumak (Padak)
◇ İlk kez meal okuyanlar önce nüzul sırasına göre ve dolayısıyla Mekkî sûrelerden başlamalı (Kelleci)
◇ Önce kısa sureleri okumanın faydası (Çeçen, Kuran Time)
◇ Öncelikle fazileti hakkında hadis bulunan ayetlere/sûrelere ağırlık verebilir; bu tür Kur'an parçalarından oluşturulan "En'âm-ı Şerif" türü metinler esas alınabilir (Sülün)
◇ Ezbere bilinen surelerin meallerini sık sık gözden geçirmek (Padak [Meal])
◇ Günlük meal okumalarının iki bölüme ayırmak: 1. Derin okuma 2. Üzerinde fazla durmaksızın, normal bir sür'atle okumak (Ümit Şimşek)
◇ Sayfa düzenine göre değil, konu bütünlüğüne göre okumak (Padak)
◇ Ayetlerin konuları ve amaçları hakkında başlıklar oluşturmak (Padak)
◇ Bazen ayeti/ayetleri bölerek okumak (Padak)
◇ Grupça okumaların daha faydalı olması (Çeçen, Akın)
◇ Kur'an yalnızca birkaç defa bitirildikten sonra birkaç kişi birlikte okunmalı (Öztürk)

D. Başvuru Kaynakları:

► Konu fihristleri (Duruman, Ahmet Tekin)
► Konulu meâl - fihrist (Yılmaz)
► Kelime anlamları (Balcı)
► Tefsir ve meal okurlarına yönelik ansiklopedi (Bardakoğlu vd.)
► Bibliyografik bilgiler:
◇ Literatür tanıtımı ve tasnifi (Abay, Koçyiğit)
◇ Bazı meâllerin tanıtımı (Oral)
◇ Meâl tavsiyeleri (Oral, Akın, İlsever)
◇ Kur'an'ı daha iyi anlamak için tavsiye eserler (Padak)

E. Ek:

► Meâl okuma tecrübeleri hakkında anket

[63] Sülün, *Kur'an Kılavuzu* adlı eserinde "Kur'an-ı Nâtık'ı Esas Alarak Kur'an'ı Okuma" ve "Kur'an Parçalarından Yeni Metinler Oluşturmak" başlıklarına da yer vermiştir. Bk. Murat Sülün, *Kur'an Kılavuzu* (İstanbul: Ensar, 2011), 154-157.

[64] Son yıllarda meâl-defter şeklindeki meâl basımları da meâl okuma rehberliği konusuyla alakalı faaliyetler olarak değerlendirilebilir. Nitekim İslamoğlu'nun "Hayat Kitabı Kur'an: Meal Defter" adlı eserin girişindeki şu ifadeleri bu fikri desteklemektedir: *"'Niçin Meal-Defter?' sorusunun cevabı belli: Zira Kur'an hayat boyu insanın elinden düşmeyecek bir 'Hayat Kitabı'dır. Kur'an okumak kul eseri kitapları okumaya benzemez. Onunla ona iman eden insanın ilişkisi, sürekli, kesintisiz, her hal ve şartta hayat boyu süren interaktif bir ilişkidir. Her insanın Kur'an ayetleri ve sureleriyle özel bir diyalog geliştirme, ona kendi 'şimdi ve burada'sından sorular sorup cevaplar alma imkânı vardır. İşte Kur'an okuyan kişinin sorduğu bu soru ve cevapları kaydetmesinin ve onları unutulmaktan kurtarmasının en emin yolu elinin altında bir Meal-Defter bulundurmaktır. Kişi, Kur'an'la girdiği interaktif ilişkinin gelişim süreçlerini, ancak bu sayede izleyebilir."* (Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Meal Defter* İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2018], 6).

Görüldüğü üzere meâl okuma kılavuzlarına topluca bir bakış sonrasında detaylı bir içerik oluşmaktadır. Yukarıdaki liste, meâl okuma kılavuzlarında ele alınan meseleler hakkında bir fikir verecektir. Fakat burada şuna işaret etmeliyiz ki bu çalışmaları yapanlar farklı görüş ve paradigmaya sahiptirler. Örneğin bazı araştırmacılar, meâl okurken bilimsel keşiflerin Kur'an'ın anlaşılmasına katkı sunacağını ileri sürerken,[65] bazıları bilimselci yorumların sakıncalı olduğuna işaret etmektedir.[66] Kimi müellifler nüzul sebeplerini bilerek okumayı tavsiye ederken,[67] kimileri nüzul sebeplerine çok da ihtiyaç olmadığını ileri sürmektedir.[68] Bu yüzden meâl okuma kılavuzu hazırlayan kimselerin eserleri; bakış açısı, muhteva ve yönlendirme noktasında farklılık arz etmektedir.

Meâl okuma kılavuzu eserlerinin büyük çoğunluğu, meâl okurunu; Kur'an'ın yapısı ve üslubu, tarihi, nüzul ortamı, tercümeyle ilgili temel kavramlar hakkında asgari de olsa bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Kur'an muhtevası hakkında genel bir çerçeve sunulmaya gayret edilmektedir. Yine meâlin sınırlılığı ve Kur'an'ın kendisi olmadığı, tercüme üzerinden hüküm çıkarmaya karşı uyarı, tek meâle bağlı kalmama, Kur'an'ın bütünlüğünü dikkate alma, Sünneti de göz önünde bulundurma, okuma disiplini ve süreklilik gibi hususlar da kılavuzlarda genelde vurgu yapılan konular arasındadır.

Birçok eserde meâlden istifade edebilmek için peygamberler tarihi, Kur'an tarihi, Arap dili ve tefsir usulü gibi alanlar hakkında bilgi sahibi olmak gerektiği vurgulanırken, bir yandan meâl okuma teşvik edilmekte bir yandan da meâl okumanın ciddi bir mesele olduğu hatırlatılmaktadır. Bir diğer ifadeyle çoğu çalışmada meâl okuma teşvik edilirken, bazı müellifler meâl okumanın sakıncalarını da vurgulamaktadır.

Bazı meâl okuma kılavuzları, içerdiği tavsiyeler ve konular açısından münferit kalmaktadır. Örneği: Duruman'ın eseri fihrist ve konulu meâl ağırlıklıdır. Bu yönüyle: "nasıl okumalıyız?" sorusundan çok "nasıl ve nerede buluruz?" sorusuna cevap vermektedir. "Meâlcilik akımından uzak durma" yönünde tavsiyede bulunan bir iki çalışma da dikkat çekmektedir. Bu hem bazı kılavuzların muhteva açısından münferit konulara değindiğini hem de sosyolojik ortam ve güncel tartışmalardan etkilendiklerini göstermektedir. Yine kılavuzlarda çoğunlukla Kur'an'ın İslâm'ın tek kaynağı olmadığı belirtilirken bazı eserlerde Kur'an'ın temel veya tek kaynak olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Öte yandan bir önceki başlıkta da işaret edildiği üzere, bazı kılavuzlarda, meâl okuma rehberliği sınırlarını aşan güncel dinî ve toplumsal tartışmalara yer verilmesi dikkat çekmektedir. Tesettür, tarikatlar ve Türkçe ibadet gibi kamuoyunda tartışmalı başlıkların bazı kılavuzlara dâhil edilmesi, bu tür eserlerin tarafsızlığı ve rehberlik niteliği açısından problemli bir görünüm arz edebilmektedir. Bu tür yaklaşımların, meâl okurunu bilgilendirmekten ziyade belirli bir bakış açısına yönlendirme riskini barındırdığı göz ardı edilmemelidir.

Meâl okuma kılavuzları içerik açısından genişletilebilir. Okurun pedagojik profili ve okuma pratikleri gibi konulara yer verilebilir. Söz konusu eserlerde genellikle "okuyucu" homojen bir kitle olarak ele alınmakta; yaş, eğitim düzeyi, dinî bilgi birikimi ve okuma alışkanlıkları arasındaki farklılıklara değinilmemektedir. Hâlbuki meâl okuma deneyimi, ilk defa Kur'an'la tanışan bir okuyucu ile uzun süredir dinî metinlerle irtibat hâlinde olan bir okuyucu

[65] Çeçen, "Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmeli?", 69.
[66] Soyalan, *Kur'an Meali Okuma Kılavuzu*, 171-181.
[67] Oral, *Kur'an'la Buluşmak*, 70, 81.
[68] "Nasıl Meal Okuyalım: 2", *Ümit Şimşek* (blog) (Erişim 16 Kasım 2025).

açısından aynı mahiyeti taşımayacaktır. Benzer şekilde günümüzde meâl okuma faaliyetinin önemli bir kısmı matbu literatür üzerinden değil, dijital platformlar, mobil uygulamalar ve çevrim içi meâl veritabanları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Meâl okuma kılavuzlarında dijital meâl okuma pratiklerine, bu ortamların imkân ve risklerine dair değerlendirmelere gerekli ölçüde rastlanmamaktadır. Bu durum, meâl okuma kılavuzları literatürünün okur sosyolojisi, okur pedagojisi ve dijital kaynaklar üzerinden meâl okuma vb. açılardan geliştirilebileceğini göstermektedir.

3. Meâl Okuma Kılavuzları Özel Bir Alan Olarak Değerlendirilebilir mi?

Kur'ân hakkında nüzul döneminden beri çeşitli açılardan sayısız çalışmalar telif edilmiştir. Günümüzde Kur'an'a yönelik ilgi artmış ve yeni eser türleri ortaya çıkmıştır. Acaba son yıllarda ortaya çıkan meâl okuma kılavuzları literatürde yeni ve müstakil bir alan olarak değerlendirilebilir mi? Bu soruyu hem teorik hem de eserlerin muhtevası açısından cevaplamak gerekmektedir.

Önceki asırlarda Müslümanların Kur'an'la iletişimi Arapça aslı üzerinden, tefsir eşliğinde ve genelde hoca-talebe ilişkisi içinde kurulurken, günümüzde Kur'an'la iletişim biçimi değişmiştir. Okuyucu bağımsız bir şekilde Kur'an'la doğrudan iletişime geçmekte ve meâller de bireysel okumanın temel aracını teşkil etmektedir. Ayrıca meâl okurlarının önemli bir kısmının İslâmi ilimler ve ilahiyat eğitiminden yoksun olması, Kur'an'la kurulan ilişkinin salt bireysel ve doğrudan bir okuma faaliyetine indirgenmesine yol açabilmektedir. Oysa Kur'an kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle meâl okumanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, okurun asgari düzeyde de olsa Kur'an bilgisine sahip olması gerekmektedir. Meâl okuma kılavuzları, özellikle ilahiyat formasyonu bulunmayan okuyuculara Kur'an hakkında bilgi vererek ve yol göstererek, bireysel okuma sürecini daha bilinçli ve dengeli bir zemine oturtmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla meâl okuma kılavuzları, günümüzde Kur'an okuma faaliyetlerinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve yöntem boşluğuna cevap olarak hazırlanmaya başlamıştır. Kanaatimizce bu durum, onları tarihsel olarak gerekli ve özgün bir tür hâline getirmektedir.

Konuya Kur'an ilimleri tarihi açısından bakıldığında da meâl okuma kılavuzlarının müstakil bir alan olarak değerlendirilmesi mümkündür. Kanaatimizce meâl okuma, Kur'an tilaveti konusuyla kısmen kıyaslanabilir. Kur'an tilaveti, nüzul döneminden beri gündemde olan ve özel disiplin haline gelen bir konudur. Tilâvet ve âdâbı hakkında bilgilere hadis kitaplarının "Feżâʾilü'l-Ḳurʾân", "Ṣevâbü'l-Ḳurʾân", "Menâfiʿu'l-Ḳurʾân" bölümlerinde ve fezâilü'l-Kur'ân hakkındaki eserlerde yer verilmiştir.[69] İlk asırlardan beri Kur'an tilaveti adabı hakkında eserler telif edilmiştir. Örneğin Âcurrî (ö. 360/970), *Aḫlâḳu ḥameleti'l-Ḳurʾân* adlı eserinde Kur'an'ın fazileti, onu okuyan ve öğretenlerin sahip olması gereken ahlâk ve ihlas ilkeleri üzerinde durur. Ayrıca öğretme-öğrenme adabı ve Kur'an tilavetinin edepleri (taharet, huşû, tefekkür, tertil, sesi güzelleştirme) konularını ele alır.[70] Gazzâlî (ö. 505/1111) *İḥyâʾ*sında Kur'an tilaveti adabı hakkında geniş bir bölüm açmıştır.[71] Nevevî (ö. 676/1277) *et-Tibyân fî âdâbi ḥameleti'l-Ḳurʾân* adlı eserini telif etmiş, Kurtubî (ö. 671/1273) de Nevevî'nin metodu üzere ve ondan daha

[69] Abdurrahman Çetin, "Tilâvet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/156.

[70] Ebû Bekir Muhammed b. el-Hüseyin b. Abdullah el-Âcurrî, *Ahlâku ḥameleti'l-Kur'ân*, thk. Gânim Kaddûrî Hamed (Amman: Dâru Ammâr, 2008).

[71] Ebû Ḥâmid Muḥammed b. Muḥammed el-Gazzâlî, *İḥyâʾu ʿUlûmi'd-Dîn* (Beyrut: Dâru'l-Maʿrife, ts.), 1/272-293.

kapsamlı *et-Teẕkâr fî efḍali'l-eẕkâr* adlı eserini kaleme almıştır.[72] Böylece Kur'an tilaveti adabı, Kur'an ilimleri içerisinde müstakil bir disiplin olmuştur. Örneğin Süyûtî'nin (ö. 911/1505) *el-İtḳān*'ının otuz beşinci babı "Kur'ân'ı tilâvetin ve okuyanın âdâbı" hakkındadır.[73] Bu eserlerde ve başlıklarda Kur'an'ı anlama konusuna da değinilmektedir. Nitekim Zerkeşî (ö. 794/1392) *el-Burhân*'da "Kur'ân'ı tedebbür etmeden okumanın mekruh oluşu hakkında" diye bir bahis açmıştır.[74]

Önceki asırlarda Kur'an okumanın adabı ve onu anlayarak okumanın önemi konusunun müstakil bir disiplin oluşu, günümüzde meâl okuma kılavuzlarının özel bir alan olarak değerlendirilmesini doğal bir durum haline getirmektedir.

Esasen bir eser türünün müstakil bir alan olarak değerlendirilebilmesi için illa geçmiş literatürle paralellikler barındırması gerekmemektedir. Meâl okuma kılavuzları, ortak bir amaca, belirli bir muhatap kitlesine ve kayda değer problemlere odaklanmaktadır. Ayrıca bu eserlerin bazılarında Kur'an'ın mahiyeti, tercüme olgusu, okuma ilkeleri gibi önemli konuların ele alındığı görülmektedir. Bu özellikler, meâl okuma kılavuzlarının sadece bireysel denemeler sonucu piyasaya sürülen çalışmalardan ibaret olmadığını, bir ihtiyaca binaen gündeme geldiğini göstermektedir.

Meâl okuma kılavuzu eserlerinin muhtevası açısından konuya yaklaştığımızda mesele biraz karmaşıktır. İki husus düşündürücüdür. Öncelikle tanıttığımız çalışmaların bir iki tanesi, meâl okuma kılavuzluğundan ziyade meâl yazıcılığı hakkındaydı. Yine bazı çalışmalar, meâl okurluğu dışında bazı meselelere girmekteydi. Bazı çalışmalar broşür niteliğinde muhtasar düzeydeydi. Acaba bu durum, meâl okuma kılavuzlarının özgünlüğüne gölge düşürür mü? Kanaatimizce Soyalan, Oral, Altuntaş, Karslı ve Sülün gibi bazı araştırmacılar meâl okuma rehberliği konusunda kapsamlı ve özgün bahisler ele almışlardır. Dolayısıyla birkaç eserin meâl rehberliğinden uzak oluşu ve konu dışında meseleler içermesi, literatürün özgün bir alan olarak değerlendirilmesine mâni değildir.

İkinci mesele, meâl okuma kılavuzlarının diğer eserlerle kimi benzerlikler taşımasıdır. Nitekim Kur'an okuma ve anlama hakkındaki bazı kitapların meâl okuma konusuna değindiğine işaret etmiştik. Kur'an'ı anlama hakkındaki kimi eserlerin içeriğine bakıldığında meâl okuma kılavuzlarının içeriğine benzer bazı başlıklar görülecektir.[75] Bu noktada meâl okuma kılavuzlarının muhtasar tefsir usulü eserleri olarak değerlendirilmesi ihtimali akla gelebilir. Erdoğan'ın eserinin başlığında "Muhtasar Tefsir Usulü" ifadesi bulunmaktaydı. Kanaatimizce meâl okuma kılavuzları doğrudan muhtasar tefsir usulleri olarak değerlendirilmemelidir. Zira tefsir usulü konularını Kur'an'ı anlamayı amaçlayan genel okuyucu kitleye yönelik basit şekilde anlatan ve meâl okuma kılavuzu olarak hazırlanmayan çalışmalar bulunmaktadır.[76] Dolayısıyla meâl okuma kılavuzlarını Kur'an'ı anlama hakkındaki genel eserler ve muhtasar tefsir usulleri olarak nitelemek literatürdeki konumlarını tam olarak tespite imkân tanımaz.

---

72 Tayyar Altıkulaç, "Kurtubî, Muhammed b. Ahmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/456.

73 Ebü'l-Faẓl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr es-Süyûṭî, *el-İtḳân fî ʿUlûmi'l-ḳur'ân*, thk. Muḥammed Ebû'l-Faḍl İbrâhîm (Kahire: el-Heyʾetu'l-Mışriyyetü'l-ʿAmme li'l-Kitâb, 1394/1974), 1/359.

74 Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. ʿAbdullâh b. Bahâdır eş-Şâfiʿî ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî ʿUlûmi'l-ḳur'ân*, thk. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm (Kahire: Dâru ʾİḥyâʾi'l-Kutubi'l-ʿArabiyye, 1376/1957), 1/455.

75 Örneğin bk. İbrahim H. Karslı, *Kur'an'ı Anlamaya Giriş* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012); Ferhat Özbadem, *Kur'an'ı Nasıl Okumalı* (İstanbul: Azra Yayıncılık, 2013); A. Saim Açıkgözoğlu, *Kur'an'ı Tanımak* (Konya: Orta Dünya Araştırmaları, 2015); Şaban Piriş, *Kur'an'ı Anlama Kılavuzu* (İstanbul: Maruf Yayınları, 2016).

76 Örneğin bk. Mustafa Yıldız, *Kur'an'ı Anlamaya Giriş* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2014).

Meâl okuma kılavuzları diğer eserlerle benzer bazı başlıklar içerse de bu durum kanaatimizce meâl okuma kılavuzlarının özgün bir alan olmasına engel teşkil etmemektedir. Zira hem meâl okumayı merkeze almaları hem de "meâl okuma hakkında fıkhi hükümler" gibi yalnızca meâl okuma hakkında bahisler içermeleri, meâl okuma kılavuzlarının özel bir alan olarak değerlendirilmesini gerektirir. Sonuç olarak meâl okuma kılavuzu çalışmalarının tefsir ve Kur'an ilimleri literatüründe özgün bir alan olarak kendine yer edindiği söylenebilir.

Son olarak, çalışmanın başında işaret ettiğimiz ihtiyaç bağlamında acaba bu kılavuzlar meâl okuma noktasında doyurucu bir kaynak teşkil etmekte midir? Örneğin Kayhan'ın "*Meâl Okuma ve Anlama Kılavuzu Yazılmalıdır Meâl okuma ve anlama konusunda insanlara rehberlik edecek bir kılavuz hazırlanmalıdır.*" diye işaret ettiği ihtiyacı bu eserler karşılayacak nitelikte midir? Bu soruya keskin bir cevap vermek öznel bir nitelik taşısa da çalışmaların çoğunun muhtasar oluşu, bir kısmının meâl okuma rehberliği çizgisinden uzak oluşu, müellifler arasında tefsir uzmanlarının az oluşu vb. etkenler, halen ciddi bir meâl okuma kılavuzu hazırlamak gerektiği fikrini makul göstermektedir. Bir önceki başlıkta meâl okuma kılavuzlarının konu başlıklarını bir araya getirmiş ve genel bir fihrist oluşturmuştuk. Bu listenin, meâl okuma kılavuzluğu hakkında yapılacak önümüzdeki çalışmalara katkı sunacağını ummaktayız.

Sonuç

Son yıllarda "meâl okuma kılavuzu", "meâl okuma rehberi", "meâl okumaya hazırlık" ve "meâl nasıl okunur?" vb. başlıklar taşıyan; kitap, makale, tebliğ ve başvuru eserleri yayımlanmaya başlamıştır. Bu literatür, bir bütün olarak "meâl okuma kılavuzları" olarak isimlendirilebilir. Günümüzde meâl okuma kılavuzu hazırlanması gerektiği ileri sürülmekte ve meâller hakkında yapılan akademik çalışmalarla ilgili araştırmalarda meâl okuma kılavuzlarına işaret edilmemektedir. Dolayısıyla söz konusu literatür çok tanınmamaktadır.

Meâl okuma kılavuzu olarak on kitap, on makale/tebliğ ve çeşitli başvuru kaynakları yazılmış, bazı meâl mukaddimelerinde meâl okurluğu konusuna değinilmiştir. Ayrıca çeşitli blog yazılarında ve video kayıtlarında meâl okuma rehberliği bağlamında öneriler sunulmuştur. Çalışmalar arasında, din görevlilerine ve gençlere yönelik kılavuzların bulunması, farklı gruplara yönelik çeşitli meâl okuma rehberlerinin hazırlandığını/hazırlanabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak meâl okuma kılavuzları gözle görülür bir düzeye erişmiştir.

Bazı meâl okuma kılavuzu çalışmaları muhtasardır. Bazıları meâl okurluğundan ziyade meâl yazıcılığı hakkındadır. Bir kısmı da meâl okuma konusuyla doğrudan alakasız başlıklar içermektedir. Bununla birlikte meâl okuma kılavuzu olarak kapsamlı ve düzenli çalışmalar da bulunmaktadır.

Meâl okuma kılavuzları içerik olarak birbirinden farklıdır. Eserlerin içeriğine bütün olarak ve birlikte bakıldığında, geniş bir muhteva ortaya çıkmaktadır. Meâl okuma kılavuzları kabaca şu üst başlıklardan oluşmaktadır: Meâl okuma bağlamında yahut öncesinde bilinmesi gerekenler ve tavsiyeler, meâl okuma süreci hakkında tavsiyeler, meâl okuma yöntemleri ve başvuru kaynakları. Bu listeye, meâl okurlarına rehberlik etme amacıyla düzenlenen anketler de dâhil edilebilir.

Meâl okuma kılavuzlarının, literatürde müstakil bir alan olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hem teorik çerçeve hem de içerik bakımından ele alınmalıdır. Günümüzde meâller bireysel okumanın temel aracı hâline gelmiş; ancak -özellikle ilahiyat formasyonundan yoksun olan- okuyucular açısından bu durum sağlıklı bir okuma problemi doğurmuştur. Kur'an'ın kendine özgü yapısı, meâl okuma faaliyeti için asgari düzeyde Kur'an bilgisi ve

yöntem bilinci gerektirdiğini göstermektedir. Meâl okuma kılavuzları, bu ihtiyaca cevap olarak okuyucuya yol gösterme, bireysel okuma sürecini bilinçli bir zemine oturtma amacıyla ortaya çıkmıştır. Kur'an ilimleri tarihinde tilavet ve tilavet adabının müstakil bir disiplin hâline gelmiş olması da Kur'an'ı doğru ve bilinçli okuma meselesinin tarihsel bir karşılığı bulunduğunu göstermektedir. Ortak amaç, muhatap kitlesi ve ele aldığı problemler dikkate alındığında, meâl okuma kılavuzlarının günümüz şartlarında ortaya çıkan, tarihsel olarak gerekli ve özgün bir eser türü olarak müstakil bir alan şeklinde değerlendirilmesi mümkündür.

Pratik açıdan konuya yaklaştığımızda da söz konusu literatür müstakil bir alan olarak kendini göstermektedir. Nitekim bazı Kur'an kılavuzu eserleri kapsamlı ve özgün bahisler ele almışlardır. Ayrıca hem meâl okumayı merkeze almaları hem de "meâl okuma hakkında fıkhi hükümler" gibi yalnızca meâl okuma hakkındaki bahisler içermeleri, meâl okuma kılavuzlarının özel bir alan olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Meâl okuma kılavuzu olarak dikkat çekici bir literatür bulunmasına rağmen bu alanda daha nitelikli çalışmaların yapılabileceğini belirtmek gerekir. İkinci başlıkta hazırladığımız toplu muhteva listesinin, meâl okuma kılavuzluğu hakkında yapılacak önümüzdeki çalışmalara katkı sunacağı umulmaktadır. Meâl okuma kılavuzları, okur sosyolojisi, pedagojisi ve dijital okuma biçimleri vb. açılardan geliştirilebilir.

Kaynakça

Abay, Muhammet. "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 19 (Eylül 2012), 390-437.

Âcurrî, Ebû Bekir Muhammed b. el-Hüseyin b. Abdullah. *Ahlâku ḥameleti'l-Kur'ân*. thk. Gânim Kaddûrî Hamed. Amman: Dâru Ammâr, 2008.

Açıkgözoğlu, A. Saim. *Kur'an'ı Tanımak*. Konya: Orta Dünya Araştırmaları, 2015.

Akın, Haşim. "Ramazan Geçti Ama Kur'an Okumaya Devam Ediyoruz; Hem de Anlayarak!". *Genç: Ebedi Gençlik Dergisi* 60 (2011), 16-17.

Alagaş, Mehmed. "Kur'an Meali Okumak Caiz Midir?" *İnsan Dergisi*. Erişim 19 Ocak 2026. https://www.insandergisi.com/kuran-meali-okumak-caiz-midir-134h.html

Altıkulaç, Tayyar. "Kurtubî, Muhammed b. Ahmed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/455-457. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Altuntaş, Halil. "Cami Dersleri Kapsamında Kur'an Meali Okuyacak Din Görevlilerine Bazı Notlar". *Diyanet İlmi Dergi* 36/2 (2000), 59-76.

Arslan, Muzaffer. "Meal Okuyucusuna Notlar". *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 83-87.

Avralıoğlu, Osman Zeki. *Kur'an Meali Okumaya Hazırlık*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010.

Aydar, Hidayet. *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2014.

Balcı, Medine. *Kur'an-ı Kerim Meal ve Kelime Meali Okuma Kılavuzu*. İstanbul: Ebrar Yayınları, 2007.

Balcı, Medine. *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali*. İstanbul: Ebrar Yayınları, 1991.

Bardakoğlu, Ali vd. *Kur'ân-ı Kerîm Ansiklopedisi: İlimler, Kavramlar, İsimler, Hükümler, Mekanlar*. 2 Cilt. İstanbul: Tercüman Gazetesi, 1988.

Başer, Hatice Merve Çalışkan - Sütşurup, Bedia. "Türkiye'de Kur'an Çevirisi/Meâl Üzerine Yapılmış Çalışmaların Tasnifi ve Değerlendirilmesi". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 16 (Haziran 2023), 1-22. https://doi.org/10.47502/mizan.1233666

Cihan, Fatmanur. "Meâl Okurken Nelere Dikkat Etmeli". *Şebnem Kadın ve Aile Dergisi* 79 (2011). https://www.sebnemdergisi.com/meal-okurken-nelere-dikkat-etmeli.html

Çakmak, Nuriye. "Sanal Ortamda Kur'an ve Meal Çalışmaları". *Kur'ani Hayat* 14 (2010), 108-115.

Çalgan, Mehmet Ali. "Aşiy Kelimesinin Kur'an Meallerinde Hatalı Tercümesi". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 7/1 (Nisan 2023), 281-306. https://doi.org/10.31121/tader.1208666

Çalışkan, İsmail. "Bilimsel Toplantı Değerlendirmesi: Kur'ân Meâlleri Sorunlar, Çözüm Önerileri (Muş 13-15 Ekim 2023)". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 8/1 (30 Nisan 2024), 357-368. https://doi.org/10.31121/tader.1437298

Çeçen, Fehmi. "Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmeli?" *Kitap ve Hikmet* 12 (2016), 68-71.

Çetin, Abdurrahman. "Tilâvet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/155-157. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Demir, Mustafa. "Kur'an'ı Mealinden Anlama Olgusu: Yaşanmış Bir Örnek". *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 77-82.

Dinçer, İsmail. *Tevhid-i Kur'ân Meâli*. İzmir: Sade Matbaacılık, 2017.

Diri, Aziz. *Kur'an'ı Anlamada Mantık Örgüsü*. İstanbul: Ortak Akıl Yayınları, 2023.

Diri, Aziz. *Kur'an'ı Anlamada Mantık Örgüsü: Meal Okuma Rehberi*. İstanbul: Kutupyıldızı

Yayınları, 2020.
Durmuş, Zülfikar. *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri -Aziz Kur'an ve İnsanlığa Son Çağrı Örneği-*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007.
Duruman, Bilger. *Kur'an'ı Anlamak İçin Yaradan Rabbinin Adıyla Oku*. İstanbul: AD Yayıncılık, 1995.
Editör Kurulu. "Kemal Kelleci ile Meal Okumaları Üzerine". *Nida* 6 (2000), 7.
Erdem, Hatice vd. "Meal-Okur Araştırması". *Kur'ani Hayat* 89 (2023), 164-207.
Erdoğan, Veli Tahir. *Meal Okuma Rehberi: Kuran Bana Ne Diyor? (Muhtasar Tefsir Usulü)*. 2. Basım. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021.
Furkan Nesli. "Kur'an-ı Kerim Meali Okurken Dikkat Edilecekler". *Furkan Nesli Dergisi* 156 (2024). https://furkannesli.net/yazilar/kuran-i-kerim-meali-okurken-dikkat-edilecekler
Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Ḥâmid Muḥammed b. Muḥammed. *İḥyâʾu ʿUlûmi'd-Dîn*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Maʿrife, ts.
İlsever, Emre. *Kur'an Rehberi Okuma ve Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Rahle Dergisi Yayınları, 2015.
İslamoğlu, Mustafa. *Hayat Kitabı Kur'an Meal Defter*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2018.
Kara, Osman. "Teori ve Uygulama Açısından Meâllerin Girişleri". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi -İLTED-* 47 (2017), 9-30.
Karakaya, Mehmet Murat. "Meal Okumanın Mahiyeti". *Diyanet İlmi Dergi* 57/1 (2021), 53-74.
Karslı, İbrahim H. *Kur'an'ı Anlamaya Giriş*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012.
Karslı, İbrahim Hilmi. "Dindarlığımızın İnşasında Kur'an Meallerinin Rolü". *Diyanet İlmi Dergi* 47/1 (2011), 31-52.
Kayhan, Mustafa. "Meallerde Metodoloji ve Usul Yeni Bir İlim Dalı Olarak Meâlü'l-Kurân İlmi (Meâlleri Yeniden Düşünmek)". *Kur'ân Meâlleri: Sorunlar, Çözüm Önerileri-II -Meâllerde Metodolojik Sorunlar-*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2024.
Koçyiğit, Hikmet. "1980-2017 Arası Telif ve Tercüme Matbu Türkçe Kur'ân Meâlleri Bibliyografyası". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2018), 11-40.
Koçyiğit, Hikmet. "Günümüz Türkçe Kur'an Meâlleri Üzerine Bir Tasnif Denemesi". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017), 79-121.
Kur'an Okumaları ve Araştırmaları Derneği. *Kur'an Meali Okuma Klavuzu*. İstanbul: "OKU" DER, 2013.
Müftüoğlu, Ömer. *Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi*. Ankara: Otto Yayınları, 2012.
Narol, Süleyman. "Kur'an'daki Bazı İsm-i Tafdil Kalıplarının Türkçeye Çeviri Sorunu ve Meallere Yansıması". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 9/1 (30 Nisan 2025), 92-117. https://doi.org/10.31121/tader.1635015
Noyan, Münib Engin. *Herkes İçin Kur'an Okuma Rehberi*. İstanbul: Bîrun Kültür Sanat Yayıncılık, 2002.
Okuyan, Mehmet. *Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, 2022.
Oral, Rıfat. *Kur'ân'la Buluşmak: Meâller ve Okuma Yöntemleri*. Konya: İrfander, 2008.
Özalp, Ertuğrul. *Türkçe Mealler İçin Alfabetik Fihrist*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2012.
Özbadem, Ferhat. *Kur'an'ı Nasıl Okumalı*. İstanbul: Azra Yayıncılık, 2013.
Öztürk, Haydar. "Meal Okuma Üzerine". *İktibas* 455 (Kasım 2016), 36-38.
Padak, Murat. "Meal Okurken Nelere Dikkat Etmeliyiz?" *Murat Padak | Eğitimci - Yazar* (blog), 10 Aralık 2021. https://www.muratpadak.com/meal-okurken-nelere-dikkat-etmeliyiz-2/

Padak, Murat. *Konu Başlıklı ve Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli*. İstanbul: Nida Yayıncılık, 2024.

Padak, Murat. *Kur'an'ı Doğru Anlamak İçin 40 Kural*. İstanbul: Nida Yayıncılık, 2026.

Piriş, Şaban. *Kur'an'ı Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Maruf Yayınları, 3. Basım, 2016.

Polat, Fethi Ahmet. "Kur'ân'ı Doğru Anlama Bağlamında Meâlci Söylemin Açmazları". *Kur'ân Meâlleri: Sorunlar, Çözüm Önerileri*. ed. Murat Serdar vd. I/23-38. İstanbul: İSAV & Kitap Dünyası Yayınları, 2023.

Sabri Efendi, Mustafa. *Mes'eletu tercemeti'l-Kur'an*. Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1351.

Sevim, Hasan. "Nûrü'l-Beyân İsimli Kur'ân Tercümesinde Deyimsel İfadelerin Çevirisine Yönelik Bir İnceleme". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (15 Haziran 2024), 189-214. https://doi.org/10.33460/beuifd.1447064

Sifil, Ebubekir. "Muradullah mı, Meal Yazarının Kanaati mi?" *Rıhle* 4 (2009), 7-12.

Soyalan, Mehmet Yaşar. *Kur'an Meali Okuma Kılavuzu*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2015.

Soyalan, Mehmet Yaşar. "Kur'an Meali Okuma Yöntemi Üzerine Bir Öneri". *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*. ed. Murat Sülün. 435-484. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

Sülün, Murat. *Kur'an Kılavuzu - Mutlak Gerçeğin Sesi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

Sülün, Murat. "Kur'an'dan Yararlanma Kılavuzu". *Kur'ani Hayat* 13 İlâhi Kelâmı Anlamada Mealler (2010), 57-63.

Sülün, Murat. *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012.

Sürmeli, Mehmet. *Meal Okuma Kılavuzu*. Ankara: Atlas Kitap, 2023.

Süyûṭî, Ebü'l-Fażl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr b. Muḥammed el-Ḫuḍayrî. *el-İtḳân fî ʿUlûmi'l-Ḳur'ân*. thk. Muḥammed Ebû'l-Faḍl İbrâhîm. 4 Cilt. Kahire: el-Heyʾetu'l-Mışriyyeti'l-ʿAmme li'l-Kitâb, 1394/1974.

Şimşek, Mehmet Sait. *Hayatım Hatıratım*. ed. Fethi Ahmet Polat - Abdullah Karaca. İstanbul: Beyan Yayınları, 2025.

Tekin, Ahmet. *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru Lügatlı Tefsirî Meal'in Eki*. İstanbul: Kalem Yayınları, 2015.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, 2005.

Türkmen, Sadık. *İniş Sırasına Göre Kur'an'ın Kâinat-Sünnet ve Akıl-Bilim Işığında Türkçe Çevirisi*. İstanbul: Sadık Türkmen Yayınları, 2023.

Yıldız, Mustafa. *Kur'an'ı Anlamaya Giriş*. İstanbul: Çıra Yayınları, 2014.

Yıldız, Mustafa. *Son Mesaj Kur'an-ı Kerim ve Gerekçeli Türkçe Meal*. İstanbul: Çıra Yayınları, 10. Basım, 2013.

Yılmaz, Mecit. *Rehber Kitap: Kur'an Mealini Konularla Kolay Öğrenme*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.

Yüksel, Edip. *Mesaj: Kuran çevirisi*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2013.

Zerkeşî, Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. ʿAbdullâh b. Bahâdır eş-Şâfiʿî. *el-Burhân fî ʿUlûmi'l-Ḳur'ân*. thk. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm. 4 Cilt. Kahire: Dâru ʾİḥyâʾi'l-Kutubi'l-ʿArabiyye, 1376/1957.

"Kur'ân ı Kerim'in Meâlini Nasıl Okumalıyız? - Ömer Çelik". haz. İslam ve İhsan - İlamtv. *youtube*. Yayın Tarihi 05 Şubat 2015. https://www.youtube.com/watch?v=H90eQ2QRlrg

"Meal Okumada Nasıl Bir Yöntem İzlenmeli? Prof.Dr. Mehmet Okuyan". haz. Mehmet Okuyan. *youtube*. Yayın Tarihi 31 Mart 2021. https://www.youtube.com/watch?v=9M-lGJ1x4Vo

Kuran Time. "Meal Okumada Uygulanabilecek Yöntemler | Meal Okumak ve Kur'an Çalışmaları | 4. Kısım". Erişim 08 Kasım 2025. https://kurantime.com/meal-okumada-uygulanabilecek-yontemler-meal-okumak-ve-kur-an-calismalari-4-kisim

"Meal Okurken Nelere Dikkat Edilmelidir? | Bir Soru Bir Cevap". haz. Erkam TV. *youtube*. Yayın Tarihi 02 Ekim 2021. https://www.youtube.com/watch?v=8oOHo06uSiY

Ümit Şimşek. "Nasıl Meal Okuyalım: 1". Erişim 08 Kasım 2025. https://www.yazarumit.com/2021/07/nasl-meal-okuyalm-1.html

Ümit Şimşek. "Nasıl Meal Okuyalım: 2". Erişim 16 Kasım 2025. https://www.yazarumit.com/2021/07/nasl-meal-okuyalm-2.html